

Η ΣΜΥΡΝΗ

ΝΑΥΑΓΙΩΝ ΝΑΥΑΓΙΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Πελώριον κύμα, λυσσώδεςτερον τῶν ἄλλων, ἐκορυφώθη οὐ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, μακινῶδες παφλάζον, μετὰ ροϊβδου φοβεροῦ ῥηγνύμενον κατὰ τοῦ βράχου, ἀφῆσαν ὀπίσω τοὺς ἀσθενεστέρους του συντρόφους, ἀναλαβὸν δ' ἐαυτὸ τὸν ἀγῶνα, ὡς νὰ ἔτρεφεν ἀτομικὸν πάθος κατὰ τοῦ ἐλαφροῦ σκάφους, ἐλεεινοῦ φελλοῦ, περιφέροντος ἐν ἑαυτῷ, πρὸς τῇ συμρῦεϊ ἐλαφρότητι τοῦ ξύλου, καὶ τὴν τρικέφαλον ἀνθρωπίνην κουφότητα τῶν ναυατῶν. Σφοδρότατος Εὐρος εἶχεν ἀρχίσει νὰ φυσᾷ ἀπὸ τῆς δείλης, συρίζων λυσσώδως εἰς θαλάσσας καὶ ἠπείρους, συσφίγγων καὶ περιελίσσων ἐγγύθεν τὰ κύματα, ἐμβάλλων δίνας καὶ στροβιλισμούς εἰς τὸ πέλαγος, πεδίον ἄπειρον ἀσπόνδου πολέμου, ὅπου δυσδιάκριτον ἦτο τότε ὀρμητήριον καὶ ἡ κατεύθυνσις τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ὀρίζων εἶχε συσκοτασθῆ ἤδη πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος, καὶ οὐρανὸς μολύβδινος, στυγνὸς καὶ ἀφεγγῆς, ἐκρέματο ὑπερθεῖν ἀγρίως μαينوμένου πελάγους, ἀφῶνος ἐπὶ βρέμοντος, ἀκίνητος ἐπὶ συνταραπτομένου, ὡς θόλος σκοτεινοῦ τζαμίου ἐπὶ θαπέδου ὄρχουμένων δερβισῶν. Εἶτα κατῆλλε κατὰ μικρὸν ἡ νύξ, συγχέουσα καὶ συγκαλύπτουσα διὰ τῆς ἀμέτρου μαυρίλας τῆς τὴν ἀταξίαν τῆς πλάσεως, κρύπτουσα ἐπάνω τοὺς ἀστέρας καὶ κάτω τὰς ἠπείρους καὶ τὰς θαλάσσας. Τρία ἄστρα ἔτρεμον ἄνω πρὸς βορρᾶν, πότε συκρυπτόμενα, πότε ἐπιφανιόμενα, ἔτοιμα νὰ πέσωσιν εἰς τὸ ἀτέρμον κράτος τοῦ Ποσειδῶνος νὰ ταρῶσι, καὶ ἄλλα δύο ἔφαινον πρὸς μεσημβρίαν, ἐτοιμόσθεστα, ὡς λύγνοι πενιχρῶς καλύβης χωρικοῦ ἐν ἐνιαυτῷ ἀφορίας. Καὶ τὰ κύματα φρίσσοντα, ὄρχουμένα, λυσσῶντα, ἐθραύοντο μετὰ παιδικῆς πεισιμονῆς κατὰ τοῦ βράχου, ἠττώμενα ἀλλὰ μὴ καταβάλλόμενα, ὑπερήφανα ὡς νὰ εἶχαν τὴν συνειδήσιν τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τῆς τελικῆς νίκης

τὴν πρόγνῳσιν. Καὶ ἐν κύμα πελώριον, φουσκωμένον, ἐωσφορικόν, πλαταγίζον, ὀγκοῦμενον, ὡς νὰ εἶχεν εἰσέλθῃ κ' ἐκρύπτετο ἔσω αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον τοῦ μίσους, φαντάζον οἰονεῖ ὑγρὸν κῆτος, προτεῖνον ἀφροὺς ἀντὶ ὀδόντων λευκῶν, συνέλαβεν ὡς διὰ πελωρίας ἀρπάγης, ἀπὸ τὴν πρύμνην καὶ ἀπὸ τὴν πρῶραν, ἀπὸ τὴν τρόπιν καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευράς, τὸ μικρὸν σκάφος, καὶ φέρον τὸ ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅπου μετὰ φοβεροῦ ροϊβδου καὶ πολυκτύπου πλαταγισμοῦ ὁ ἀσθενὴς φλοῖός κατασυνετριβῆ, διὰ νὰ πέσῃ πάλιν εἰς τεμάχια εἰς τὰ πολλὰ μικρὰ κύματα. εἰς ἃ διελύθη ἐν ἀκαρεῖ τὸ ἐν, τὸ μέγα, τὰ ὅποια μετὰ φλοίσθου θωπευτικοῦ ἐδέχθησαν τὴν βορᾶν των.

Δὲν ἦτο ὅλως ἀπόκοσμος ἡ ἀκτὴ. Ἡ παραλία τοιαύτη οἶαν ἠδύνατό τις κατὰ τὴν ἐρεθώδη, τὴν ἀναστρον καὶ ἀσέλγηνον ἐκείνην νύκτα νὰ τὴν διακρίνη, θὰ ἦτο γλυκεῖα καὶ φιλομειδῆς ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ φθινοπωρινοῦ ἡλίου, πρὶν πνεύσῃ ὁ Εὐρος, ὁ ἐμφυσήσας τὴν μακίαν του εἰς τὰ κύματα. Εἰς μόνος ὑψηλὸς βράχος ὑπῆρχε, διατείνων εἰς τὴν θάλασσαν τὰς ρίζας, ὅπου ἀμέσως ἐθαθύνετο τὸ ὕδωρ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐφάνη ὅτι τὸ κύμα, ἡ ὁ κρυπτόμενος ἐν αὐτῷ δαίμων, εἶχεν ἐκλέξῃ τὸν βράχον ἐκεῖνον, μεμονωμένον μεταξὺ δύο ἀμμωδῶν αἰγιαλῶν, ἐπίτηδες, διὰ νὰ συντριφῇ κατὰ τῶν νώτων αὐτοῦ τὸ ἐλαφρὸν σκάφος. Ὅταν τὸ πονηρὸν πνεῦμα μαστίζῃ, κατὰ θεῖαν παραχώρησιν, τοὺς ἐναρέτους τῶν ἀνδρῶν, καίτοι μαينوμένων καὶ λυσσῶν, μετὰ φόβου καὶ ἀκουσίου εὐλαθείας ἐγγωρεῖ εἰς τὸ ἔργον. Ἄλλ' ὅταν παραδοθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ τινὲς τῶν φίλων του, πολλάκις αὐτοὶ ἐκεῖνοι δι' ὄν πρό μικροῦ κατεβασάνιζε κ' ἐτυράννει ἄλλους πάλιν φίλους του ἢ καὶ ἐχθρούς του, μετ' ἀγρίας χαιρεκακίας ἐκτελεῖ τὸ ἔργον του, τὸ ὅποιον συνίσταται εἰς τὸ νὰ καταστρέφῃ καὶ φονεῖ τοὺς ἰδίους καλοθελητάς του. Οἱ ἐπιβαίνοντες τοῦ μικροῦ περνικίου τρεῖς ἄνδρες δὲν ἦσαν βεβαίως οὔτε ἄγιοι οὔτε φύσει κακοῦργοι. Ἦσαν ἀμαρτωλοὶ, ὑποπε-

πόντες κατὰ κόρον εἰς τὰ συνήθη καὶ κοινὰ παρὰ πᾶσι πταίσματα ἴσως καὶ εἰς ὀλίγην λαθρευπορίαν πλέον μικρᾶς δόσεως ναυταπάτης.

Ἐν τούτοις ὁ διάβολος δὲν εἶχε λάθη, φαίνεται, μείζονα παραχώρησιν, ὅπως βλάβη καὶ εἰς τὰ σώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ εἰς τῶν τριῶν, ἅμα τῇ προσαράξει, εἶχε κτυπήσει τὸν ἀγκῶνα καὶ τὴν πλευρὰν τὴν δεξιάν εἰς τὸν βράχον, μετ' ὃ αἰσθάνθεις μέγαν πόνον ἐβυθίσθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ συνελθὼν ταχέως, ἀνέθορε κολυμβῶν εἰς τὸ κύμα, ὅπερ ἐφαίνετο ἐκπληκτικὸν ἐκ τῆς καταστροφῆς τὴν ὁποίαν ἐπροξένησε, καὶ καταπραυνθὲν, ἐρλοιβίζεν ἡμερώτερον περὶ τὰ συντρίμματα, ὡς θηρίον λείγον τὰ αἵματα τοῦ ἰδίου σπαράγγματός του. Οἱ δύο ἄλλοι, οἵτινες δὲν εἶχαν πνιγῆ, ἀλλ' ἐπέπλεον μὲ μακροὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ κύματος, τὸν ἤρπασαν καὶ φέροντες τὸν ἀπεβίβασαν ἐπὶ τῆς ἄμμου, ἥτις ἐλεύκαζεν εἰς τὸ σκότος, οὐ μακρὰν τοῦ ἀπαισίου βράχου.

*

Ἄπ' αὐτῆς τῆς θινὸς τῆς θαλάσσης ἀρχόμενον, ἐπὶ πλατείας λωρίδος γῆς, ἐξετείνετο πυκνότατον δασύλλιον πιτύων, ἐπιστέφον τὴν ἀγκάλην ἐκείνην τῆς ἐρήμου παραλίας. Ἐνθεν καὶ ἐνθεν δύο μαύραι ἀκταὶ χθαμαλαὶ διεκρίνοντο, κολοβαὶ εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτός, γάνουσαι καὶ τὸ μικρὸν των ὕψος. Κατέμπροσθεν ὁ μέγας κατευνασθεὶς καὶ ἐπανερχόμενος μετ' ὑποκόφου βοῆς εἰς γαλήνην, κ' ἐνέπνεε τὸ αἰσθημα ἐκείνο τῆς μελαγχολικῆς αὐτοπαρηγορίας, τὸ ὁποῖον κάμνει τὰ ἀνήσχη γύναια τῶν παραθαλασσιῶν κωμῶν, ἐνῶ μίαν ὥραν πρὶν ἔτρεχον νύκτα κομίζουσαι δέσμας κηρίων, ζώνουσαι ἐπτάκις τοὺς ναῖσκους διὰ τεσσαρακοντοργίου ταινίας κηροῦ, καὶ σημαίνουσαι αὐτοβούλους τοὺς κώδωνας, διὰ νὰ ἐξυπνήσωσι τὸν ἐνωρὶς κατακλιθέντα ἐφημέριον ὅπως ψάλλῃ παρακλήσιν, ἀναφωνοῦσαι ἅμα: «Παναγιὰ μ', στό πέλαγο! Παναγιὰ μ', στό πέλαγο!», μίαν ὥραν ὕστερον, ὅταν πραυνθῆ, λέγω, ὁ ἄνεμος καὶ κοπάσῃ ἡ τρικυμία, τὰς κάμνει νὰ ὑποψιθυρίζωσι παραμυθούμεναι ἀλλήλας ἐλληνοπλαστικῶς καὶ χριστιανοειδωλολατρικῶς: «Ὅποιος πνίγηκε, μετάνωσε!» Οἱ τρεῖς ἄνδρες ἀπεναρκώθησαν ἐπὶ τῆς ἄμμου ἀναβάντες ἕως ἐκεῖ ὅπου δὲν ἔφθανε τὸ ἐρορμῶν καὶ ὑποχωροῦν κύμα νὰ βρέγῃ τοὺς πόδας των, διὰ βροχοί, ῥιγοῦντες καὶ τρέμοντες, αἰσθανόμενοι μεγάλην νύσταν. Ὁ γεροντότερος τῶν τριῶν, ὁ ἰδιοκτήτης καὶ κυβερνήτης τοῦ συντριβέντος πλοίου, ὠμίλει περὶ ἀναζητήσεως καλύβης τινὸς χωρικοῦ ὅπως εὐρωσι πῦρ καὶ στέγην κ' ἐπαρηγόρει τὸν υἱὸν του λέγων, «ὡς εἶνε ὑγεία, καὶ θὰ κάμουν ἄλλο τσερνίκι μεγαλείτερο.» Ἄλλ' ὁ υἱὸς του δὲν ἐφαίνετο λυπούμενος τὸσον διὰ τὸ τσερνίκι ὅσον δι' ἕνα ὠραῖον φλώκον ἐκ λευκοῦ πανίου καινουργῆ, τὸν ὁποῖον οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας εἶχε βράψει, κ' ἐφαίνετο διατεθειμένος νὰ βουτήσῃ ὀπίσω πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν, μὲ τὴν ἐλπὶδα νὰ ἀνεύρῃ τὸν φλώκον. Ἐπίσης ἀνεστέναι καὶ διὰ τὴν μικρὰν φελούκην, τὴν ὁποίαν εἶχε χρω-

ματίσει πρὸ ἡμερῶν ὁ ἴδιος λίαν κομψῶς κ' ἐπιμελῶς, μαύρην καὶ λευκὴν, ὁ δὲ σκληρὸς αἰφνιδίως πνεύσας ἄνεμος τοὺς τὴν εἶχεν ἀρπάσει, πρὶν προφθάσῃ νὰ τὴν ἀναβιδάσῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου, καθ' ἣν στιγμὴν τοὺς «ἐξούριασεν» ἀπὸ τὴν Κυρά-Παναγιὰ. Διότι εἶχαν προσορμισθῆ παρὰ τινὰ ἀλίμενον παραλίαν ἐρημονήσου, διὰ νὰ φορτώσουν τυριά, ἀλλ' ἡ σοροκάδα μὲ μισὸν φορτίον τοὺς παρέσυρεν ἐξαφνα, κόψασα τὴν ἄλυσιν τῆς ἀγκύρας, ἀρπαρπάσασα καὶ τὴν μικρὰν βαρκούλαν. Ὁ δὲ τρίτος, ὅστις ἦτο ὁ πραγματευτής, αὐτὸς ἐκείνος ὅστις εἶχε κτυπήσει βραχίονα καὶ πλευρὰν κατὰ τοῦ βράχου, δὲν ἠσθάνετο τὸσον πόνον ἐκ τῆς πληγῆς του, ἀλλ' ἐκλαίεν ἐνθυμούμενος τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν δωδεκάδα τῶν δερματοτυριῶν, τὰ ὁποῖα εἶχε φορτωμένα ἐπὶ τοῦ πλοίου, καὶ τοὺς ἐξώρμιζε προτρέπων αὐτοὺς νὰ μείνωσιν ὡς τὸ πρῶν, ὅπως ἴδωσιν ἂν δὲν ἦτο τρόπος ν' ἀνακαλύψωσιν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης τινὰ ἐκ τῶν δεκακοτῶ δερματιῶν, τὰ ὁποῖα τοῦ ἐκόστιζαν πλέον τῶν δισχιλίων δραχμῶν, ὡς ἔλεγεν. Ἄλλ' ὁ νεαρὸς ναύτης τὸν ἐπετίμα λέγων ὅτι δὲν ἦτο εἰς τὰ καλά του νὰ ἐπιμένῃ, μετὰ τὴν καταστροφήν (ἀφροῦ τὸ τσερνίκι, τὸ κάτω-κάτω, ἤξιζε κάτι περισσότερο ἀπὸ τὰ δερματοτύρια, κ' ἐπειτα, ἂν δὲν τοῦ ἔδιδαν χεῖρα βοηθείας οἱ δύο των, δύσκολα θὰ ἐγλύττωνε τὴν ζωὴν του ἀνάμεσα εἰς τὰ συντρίμματα τοῦ πλοίου καὶ εἰς τὸν βράχον) ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ τὰ τυριά εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα, ἀλμυρὰ ἤδη ἀπὸ πρὶν, θὰ κατῆντησαν νὰ μὴν ἐμβαίνουσι εἰς στόμα μετὰ τὸ θαλασσοπότισμα.

Οὕτω ὁ νεώτερος παρήτησε τὴν ιδέαν τοῦ ν' ἀναζητήσῃ τὸν φλώκον, ὁ δὲ γέροντος ἐπανέλαβεν ἐντονώτερον ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ κυττάζωσιν ἂν θὰ εὐρωσι κάπου ἀνθρωπίνην ψυχὴν νὰ τοὺς βοηθήσῃ, ἢ τοῦλάχιστον μέρος «ν' ἀπαγγιάσουν». Ἠγέρθησαν, οἱ δύο ὁδηγοῦντες, ὁ τρίτος ἀναγκαστικῶς ἀκολουθῶν, καὶ μετὰ κοπιώδη ἔρευναν, ἀφροῦ ἐβεβαιώθησαν ὅτι αἱ δύο ἀκταὶ ἦσαν δύσβατοι καὶ κρημνώδεις, εὐρον, εἰς τὸ ὄριον τῆς ἄμμου, ρίζας τινὰς δένδρων πατημένας, οἰονεὶ φλέβας τῆς γῆς ἐξεχούσας, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δάσους, ὅπου ἐφαίνετο μικρὰ ἀλωή, καὶ ἤρχιζε νὰ χαράσσῃται μονοπάτι. Ὁ νεώτερος, πρῶτος βαδίζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸ μονοπάτι αὐτό, ἐπιστρεφόμενος κατὰ πλευρὸν καὶ τείνων τὴν χεῖρα εἰς τὸν γέροντα, ὅστις ἐκράτει ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τὸν σύντροφόν του, καὶ, μόλις διακρίνοντες τὰ ἀντικείμενα, πότε προσκόποντες ἐπὶ ξηρῶν στελεχῶν ἢ λίθων, ἐπροχώρησαν ἐπ' ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας ἐντὸς τοῦ δάσους. Ἐβάδιζον μὲ τὴν ἀσθενῆ ἐλπίδα ὅτι θὰ ὑπῆρχε σιμὰ κάπου, ἂν ὄχι καλύβη χωρικοῦ, τοῦλάχιστον μανδρίον ποιμένος, καὶ ὅτι θὰ εὐρισκόν ψυχὴν συμπονοῦσαν εἰς τὴν δυστυχίαν των. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ νεώτερος ἐκράζε μὲ τὴν τραχεῖαν φωνὴν του, ἥτις ἦτο ἱκανὴ ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν προσεγγίση οἰκάνηποτε βοήθειαν: «Ἐ! δὲν εἶνε ἀνθρώποι; ἐδῶ!» Ἦσαν δὲ οἰκτροί, ἐκρύωναν, ἐπασχαν φρικωδῶς, μὲ τὰ στραγγισμένα ἀλλὰ μὴ στεγνωμένα ἐνδύματά των, καὶ τὸ στε-

νον, ἀόριστον, ζοφερόν ἐκ τοῦ διπλοῦ σκότους τῆς νυκτός καὶ τοῦ δάσους μονοπάτι δὲν ἦτο δρόμος πρόσφορος ὅπως προσπαθήσωσι διὰ τῆς ταχυπορίας νὰ θερμανθῶσι καὶ ζωογονηθῶσιν.

*

Ἀφροῦ ἐβάδιζαν ἐπ' ὀλίγα λεπτά, διασχίζοντες κατὰ πλάτος τὸ σύνδενδρον μέρος, ἔφθασαν ὄχι μακρὰν τῆς ἐσχατίας τοῦ δασυλλίου, ὅπου τὰ δένδρα ἤρχιζον κατὰ μικρὸν ν' ἀραιώνωνται. Ἐκεῖ τότε εἶδον ἀσθενὲς φῶς, τρέμον ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου, καταντικρῶ των, πρὸς τὸ βορειοδυτικόν. Ὁ γέροντος εἶπε «Δόξα σοι ὁ Θεός!», ὁ ἔμπορος ἐνθυμήθη τὰ δερματοτύρια κ' ἐστέναιξε, καὶ ὁ νέος ἐμάσσα τὰς λέξεις του καὶ κατέπινε τοὺς γογγυσμούς του, ἐνθυμούμενος τὸν λευκὸν ἐκείνον φλώκον τὸν ἐκ καινουργῶς ἀμερικανικοῦ πανίου, τὸν ὁποῖον εἶχε βράψει ὁ ἴδιος μὲ τὰς χεῖράς του πρὸ πέντε ἡμερῶν.

Τὸ φῶς, σημειοῦν καλύβην χωρικοῦ ἐκεῖ κατοικοῦντος, ἐφαίνετο ὄχι πολὺ ἀπέχον, ὡς ἡμισυ μίλιον. Ἀνάγκη ἦτο νὰ βαδίσωσιν, ὅπως φθάσωσι ναυαγοὶ εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐκείνου ἀσθενῆ φάρον. Βαθὺ ἦτο τὸ σκότος. Κατενώπιόν των ἐξηπλοῦτο μεγάλη ὀμαλὴ πεδιάς, ἥτις ἐφαίνετο μαύρη, μονότονος, ἄδενδρος, εἰς τὸ σκότος. Θὰ τὴν ἐνόμιζε τις ὡς ἀμυώδη ἐκτασὶν δεκαπλασίαν τῆς ἄμμου ἐκείνης ἢν εἶχον ἐγκαταλίπει πρὸ ἡμισείας ὥρας, παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἂν δὲν ἦτο ἀμαυρὰ, ἀλαμπῆς καὶ ἀστειπνός. Ἐφαίνετο μᾶλλον ὡς μαυρισμένη ἐκ προσφάτου ἐμπρησμοῦ πεδιάς, πεδιάς ἀμυώδης, ὅπου ἐκάησαν τὰ χόρτα κ' ἐμαύρισεν ἡ κόνις, χωρὶς νὰ μείνῃ στάκτη ἐκ καέντων δένδρων, ἢ ὅτι ῥαγδαίως ὑετός εἶχε μαυρίσει τὴν τέφραν καὶ εἶχεν ἀρομοιώσει τὸ χῶμα μὲ τὰ ἔχνη τοῦ ἐμπρησμοῦ.

Ὁ γέροντος, ὅστις, ἂν καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸ ὁμολογήσῃ ἐπὶ τοῦ περισσότερο διὰ τὸ τσερνίκι του ἢ ὅσον ὁ ἔμπορος διὰ τὰ τυριά του, ἴσως κ' ἐπασχεν ἐκ παλαιῶν ρευματισμῶν τοὺς πόδας, εἶχε βαρύνει εἰς τὸν δρόμον κ' ἐπρόσκοπτε συχνά κατὰ τῶν ἐμποδίων τῆς ὁδοῦ. Τούτου ἕνεκα ὁ υἱὸς του ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ τὴν πρώτην τάξιν εἰς τὸ βάδισμα, ἐλθὼν δεύτερος, καὶ κρατῶν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος προπορευόμενον τὸν πατέρα του, διὰ νὰ ὁδηγῆ καὶ ὑποστηρίξῃ τὸ βῆμα αὐτοῦ, διὰ δὲ τῆς εὐωνύμου κρατῶν τὴν δεξιάν τοῦ ἀκολουθοῦντος ἐμπόρου. Ὁ γέροντος, καθὼς ἐβάδιζε πρῶτος, ἀδυνατῶν νὰ διακρίνῃ τὰ ἀντικείμενα, προσέβη, πρὶν προλάβῃ καὶ ὁ υἱὸς του νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἔδαφος, κ' ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς μαυρισμένης ἐκτάσεως πρὶν ἀκριβῶς καλῶς τί πράγμα ἦτο. Παρέσυρε καὶ τὸν νέον, ἀναγκασθέντα νὰ προσβῆ δύο βήματα ὅπως τὸν συγκρατήσῃ, οὗτος δὲ συμπάρεσυρε καὶ τὸν πραγματευτὴν εἰς τὸ ἐπισφαλὲς βῆμα.

[Ἐπεται συνέχεια]

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ¹

Ἀπάνω εἰς τὴν γλυκεῖα θωριά σου ἐκείνη μαγευτικὴ χλωμάδα εἶναι χυμένη, 'ς τὰ φρύδια καὶ 'ς τὰ χεῖλ' εἶναι γραμμένη ἄγνη τῆς παρθενίας ταπεινοσύνη.

Ὁ στοχασμὸς τὴν κεφαλὴ σου κλίνει καὶ ἡ ψυχὴ σου μὲ σὲ μονάχην κραινεί, καὶ ἂν σπκώσης τὰ μάτι' αὐτοῦ προβαίνει ἀγγέλου ἀγάπῃ καὶ οὐρανοῦ γαλήνῃ.

ἂν περπατῆς, τὸ μάτι ἐρώτεμένο εἰς ὅλα τὰ γλυκὰ κινήματά σου τῆς ψυχῆς τὸ γλυκόγελο γνωρίζει,

καὶ ἂν 'ς τὰ χεῖλη φωνὴ στείλ' ἡ καρδιά σου ὄροσιὰ παρηγορίας αὐτὴ ραντίζει μέσα σὲ κάθε στῆθος πονεμένο.

1813

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΛΑΣ

Ἡ Μικρὰ Κόμησα²

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΟΚΤΑΒΙΟΥ ΦΕΓΙΕ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ Ε. Δ. ΡΟΪΔΟΥ

Ἀδύνατος ἦτο εἰς τὴν φιλαυτίαν μου ἡ ἐλαχίστη κολακευτικὴ ἀπάτη περὶ τῆς ἐντυπώσεως ἢν ἐπροξένησα εἰς τὴν κυρίαν ταύτην. Ἄλλ' εἶμαι ἤδη τριακονταπενταετής καὶ ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς μου δὲν ἐξαρτᾶται πλέον, δόξα τῷ Θεῷ, ἐξ εὐνοῦκού ἢ δυσμενοῦς βλέμματος γυναικός. Ἀκολουθήσας δι' ἡσύχου ὀφθαλμοῦ τὴν φυγαδευθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀπαισίας μου μορφῆς ἀμαζόνα, εἶδα αὐτὴν στρεφομένην πρὸς ἀριστερά, ὅπως εἰσέληθ' εἰς ἄλλην τινὰ παράλληλον ἀτραπὸν τοῦ δάσους. Εἰσδύσας τότε εἰς γείτονα λόγμην τὴν ἐπανεῖδον τρέχουσαν πρὸς ἐντάμωσιν δωδεκάδος περίπου ἰππέων, οἵτινες ἐφαίνοντο ἀναμένοντες αὐτὴν, καὶ κράζουσαν μακρόθεν διὰ φωνῆς διακεκομμένης: — «Κύρισι, ἀγριάνθρωπος! Ὑπάρχει εἰς τὸ δάσος ἀγριάνθρωπος!»

Εὐρίσκων τὸ προοίμιον τοῦτο ἐνδιαφέρον ἐτοποθετήθη εἰς ἀναπαυτικὴν σκοπιάν ὅπισθεν θάμνου καὶ ἠνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰ ὦτα. Πάντες ἐπερικύκλωναν ἤδη τὴν ξανθὴν κυρίαν, πεισθέντες ἐκ τῆς συγκινήσεως αὐτῆς ὅτι δὲν ἦσται εἰσέτο' αὐτὴ δὲ ἐξηκολούθει ἰσχυρίζομένη ὅτι εἶδεν ἐκ τοῦ σύνεργου, ἂν οὐχὶ ἀκριβῶς ἀγριάνθρωπον, ἀνδρα τοῦλάχιστον ῥακενδύτην, τοῦ ὁποῖου ὁ χιτῶν ἐφαίνετο αἰμοσταγῆς, τὸ πρόσωπον καὶ αἱ χεῖρες βδελυρᾶς

¹ Τὸ ποιημάτιον τοῦτο ἀνεκδότον τέως ἀντιγραφὴν ἐκ παλαιῦ λευκώματος δημοσιεύεται τῇ φιλικῇ ἀδείᾳ τοῦ ποιητοῦ. Σ. τ. Δ.

² Ἰδὲ σελ. 5

βυπαρότητας, ὁ πώγων στυγρός καὶ θηριῶδες τὸ βλέμμα, ἄνθρωπον τέλος πάντων πρὸς ὃν παραβαλλόμενος ὁ φοβερώτερος ληστής τοῦ Σαλβατὼρ Ρόζα, ἤθελε φανῆ ἡμέρος, καθάριος καὶ κομψός. Καὶ ὡς ἂν δὲν ἐφθάνεν ἡ τοιαύτη τοῦ υποκειμένου μου περιγραφή, ἡ ἀξίερατος κυρία ἐπρόσθετεν ὅτι τὴν ἠπέλιθα, ὀρθωθεὶς πρὸ τοῦ ἵππου τῆς ὡς βρυκόλαξ. Εἰς τὴν θαυμαστὴν ταύτην διήγησιν ἀπεκρίθη ὁ ὄμιλος τῶν κυνηγῶν μετ' ὁμοφώνου ἐνθουσιασμοῦ: — « Ἄς κυνηγήσωμεν τὸν ἀγρίανθρωπον, ἄς τὸν κυκλώσωμεν, ἄς τὸν συλλάβωμεν. Οὐρρά! » καὶ ὀλόκληρον τὸ ἵππικὸν ἐκινήθη καλπάζον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῆς ξανθῆς ἀμαζόνος.

Ὅπως καταστήσω ἀδύνατον τὴν ἀνεύρεσίν μου, ἤρκει νὰ μείνω ἡσυχος ἐκεῖ ὅπου ἤμην· θελήσας ὁμως πρὸς μεγαλητέραν ἀσφάλειαν νὰ μετοικήσω εἰς τὴν ἀντικρὺ λόγχην, ἤκουσα αἴφνης, ἐνῶ διέβαινα μετ' ἐπιφυλάξεως τὴν ἀτραπὸν, ἀγρίαν φωνὴν θριάμβου, ἀγγέλλουσαν μοι ὅτι ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν ἵππέων, οἵτινες ἐπήρχοντο κατ' ἐμοῦ μὲ χειμαρρῶδη ὄρμην. Ἄν ἤμην φρόνιμος ἐπρεπε τότε νὰ σταματήσω, καὶ νὰ ὑποκριθῶ τὴν ἀπορίαν ἡσύχου διαβάτου μὴ γνωρίζοντος τί ζητοῦσιν οἱ οὕτω διακόπτοντες τὸν περίπατον αὐτοῦ. Ἄντι τούτου ὁμως, καταληφθεὶς ὑπὸ ἀδικαιολογήτου τινὸς ἐπιθυμίας ν' ἀποφύγω πᾶσαν ἐξήγησιν καὶ πιστεύων ὅτι ἤρκει πρὸς τοῦτο ὀλίγη εὐκνησία, διέπραξα τὸ ἀσυγγώρητον σφάλμα νὰ ταχύνω τὸ βῆμα ἢ μάλλον, διὰ νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν, νὰ τρέξω ὡς διωκομένη ἔλαρος πρὸς μεγάλην χαρὰν τῶν ἐνθουσιωδῶς ἀλαλάζοντων κυνηγῶν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης πᾶσα ἐντιμὸς ἐξήγησις ἀπέβαινεν ὄλως ἀδύνατος καὶ ἐπρεπε ἐκὼν ἄκων νὰ ὑποβληθῶ εἰς τὰς περιπετείας τοῦ ἀνίσου ἀγῶνος.

Κατορθώσας ἐν τούτοις νὰ κρυθῶ καὶ πάλιν εἰς ἀπόσιτον τοῖς ἵπποις λόγχην ἤλπισα ὅτι ἤθελα δυνηθῆ νὰ διανύσω ἀοράτως ἰκανὸν δρόμον καὶ νὰ ματαιώσω οὕτω τὴν καταδίωξιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη ἐλπίς ταχέως ἐξέλιπεν, ὅτε εἶδον τοὺς διώκτας μου διαιρουμένους εἰς δύο συμμαχίας φυλασσούσας τὰς ἐξόδους τοῦ θυμῶνος. Ἡ ἐμφάνισίς μου προὐκάλεσε νέαν ἐκρήξιν κραυγῶν, γέλωτος παταγῶδους καὶ κυνηγετικῶν σαλπισμάτων. Κατακληθεὶς τότε ὑπὸ σκοτοδίνης καὶ βλέπων περιστρεφόμενον περὶ ἐμὲ τὸ δάσος ἐρίφθη εἰς τὴν πρώτην τυχοῦσαν ἀτραπὸν καὶ ἡ φυγὴ μου κατέστη ἔτι ταχύτερα. Ἄλλ' οἱ ἀδιάλλακτοι κυνηγοὶ μὲ παρεκολούθουν μετ' αὐξούσης ὀρμῆς καὶ κτηνώδους εὐθυμίας. Ἦγειτο δὲ πάντοτε αὐτῶν ἡ γαλανόπτερος κυρία, εἰς ἣν κατηγύομεν τὰ φοβερώτερα τῆς ἵππασίας δυστυχήματα. Αὕτη ἐνεθάρρυνε τοὺς ἀπηνεῖς μου διώκτας καὶ, ὅσκις κατώρθωνα νὰ κρούω πρὸς στιγμὴν τὰ ἴχνη μου, μὲ ἀνεύρισκε πάντοτε μετὰ σατανικῆς ὀξύδερκειας, δεικνύουσα με διὰ τῆς ἄκρας τοῦ μαστιγίου καὶ ἀσπλάγχχνος γελῶσα, ὅταν ἠναγκάζομεν νὰ τρέξω καὶ πάλιν διὰ θάλαμων καὶ ἐρεικῶνων, πνευστιῶν καὶ ἀσθμακίων. Ἀδύνατον μοι εἶναι νὰ εἶπω πόσῃ ὥραν ἐκυνήγηθην οὕτω, ἐκτελῶν ἀνήκουστα γυμναστικά κατορθώματα, διασχίζων συμφύτους ἀκάνθας, βυθίζομε-

νος εἰς χαράδρας, ὑπερπηδῶν βαθεῖς λάκκους, ἀνορθούμενος ὡς θηρίον μετὰ πᾶσαν πτώσιν καὶ τρέχων ἄνευ λόγου, ἄνευ σκοποῦ καὶ ἄνευ ἄλλης ἐλπίδος παρὰ νὰ ἴδω τὴν γῆν ἀνοιγομένην, ὅπως μὲ καταπῆ.

Ἐπὶ τέλους καὶ ἐκ τυχαίας μόνον συμπτώσεως, κηδῆτι εἶχον ἀπολέσει πρὸ πολλοῦ πᾶσαν τοπογραφικὴν ἀντίληψιν, εὐρέθη ἀπέναντι τῶν ἐρειπίων τῆς Μονῆς. Ὑπερπηδῆσας τότε δι' ἀπηλπισμένου ἄλματος τὸ χωρίζον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ δάσους ἀδενδρον διάστημα καὶ διαβάς ὡς ἀναθρακτισμένος τὴν ἐκκλησίαν ἐφθασα καταπόρφυρος πρὸ τῆς θύρας τοῦ μύλου. Ὁ μυλωνᾶς καὶ ἡ σύζυγός του, οἵτινες ἴσταντο περιμένοντες τὴν διάβασιν τῶν ἵππέων, ἐθεώρουν τὴν κατάστασίν μου μετ' ἀπεριγράπτου ἀπορίας. Μόλις καὶ μετὰ κόπου κατορθώσας νὰ εἶπω αὐτοῖς, — « Ἄν με ζητήσουν, ἀποκριθῆτε ὅτι δὲν εἶμαι ἐδῶ » — ἀνέβην ἀνά τρεῖς τῆς κλίμακος τὰς βαθμιδὰς, καὶ ἔπεσα ἐπὶ τῆς κλίνης μου ἐλεεινός καὶ ἐξηνητλημένος.

Οἱ κυνηγοὶ ἐν τούτοις εἰσώρμων ἐν ἀταξίᾳ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μοναστηρίου, οἱ ἵπποι ἐκάλπάζον ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου καὶ, ὅπερ φοβερόν, ἤκουον κρότον πτερινιστήρων, προμηνύοντα ὅτι τινὲς τούτων ἀφίππευσαντες προὔθιθεντο νὰ μὲ καταδιώξωσι καὶ πεζοί. Ἀνεγερθεὶς τότε ἐπὶ τῆς κλίνης ἔπειτα τὴν χεῖρα πρὸς τὸ πολύκροτόν μου· ἀλλ' εὐτυχῶς οἱ διώκται μου, ἀρκεσθέντες εἰς τὰς ἐξήγησεις τοῦ μυλωνᾶ ἔσπευσαν ν' ἀποσυρθῶσιν. Ἀποσπάσματα ὁμως τινὰ τοῦ διαλόγου φθάσαντα εἰς τὰς ἀκοάς μου οὐδεμίαν μοι ἀφῆκαν ἀμφιβολίαν περὶ ὅτι τοῦ οἱ κύριοι οὗτοι, ἂν δὲν μ' ἐνόμιζον πλέον ληστήν καὶ ἀνθρωποφάγον, μ' ἐθεώρουν εἰπέρ ποτε ἄλλοτε ὡς τὸν κορυφαῖον τῶν ἰδιοτρόπων.

Τοιαύτη εἶναι, φίλε μου, ἡ πιστὴ ἀφήγησις τῶν συμβάντων τῆς ἀποφράδος ταύτης ἡμέρας, καθ' ἣν κατέστη ὁ γελιοιδέστατος τῶν ἀνθρώπων, δυστύχημα καὶ αὐτῆς τῆς ἀτιμίας φοβερώτερον ἐν Γαλλίᾳ. Τὰ κατορθώματά μου παρέχουσιν ἤδη ἐν γειτονικῷ μεγάρῳ ἀνεξάντλητον ὕλην σκαμμάτων εἰς ὄμιλον φαιδρῶν ἵπποτων καὶ ὠραίων δεσποινῶν. Πλὴν τούτου αἰσθάνομαι ὅτι διὰ τῆς ἀτάκτου ἐκείνης φυγῆς ἀπώλεσα μέγα μέρος τῆς ἰδίας μου ὑπελήψεως καὶ τὰ τρία τοῦλάχιστον τέταρτα τῆς τοῦ μυλωνᾶ καὶ τῆς ἀξιεράστου αὐτοῦ συζύγου. Εἰς τοιαύτην δεινὴν θέσιν διενόηθην πρὸς στιγμὴν νὰ χρησιμοποιήσω καὶ πάλιν τὴν ὠκυποδίαν μου, φεύγων ὅσον ταχιστα ἐκ τοῦ μύλου καὶ τῆς ἐπαρχίας· ἀλλὰ μετὰ ὀριμωτέραν σκέψιν τοῦτο μοι ἐφάνη ἀναπόρητον καὶ ἀπεράσιμα νὰ ἐξακολουθήσω ἡσυχῶς τὸ ἔργον μου, παρέχων εἰς τὰς ἀμαζόνους, τοὺς κυνηγούς καὶ τοὺς ἀλεστάς τῆς Κάτω Νορμανδίας τὸ θέμα στωϊκοῦ φιλοσόφου ἀκαταβλήτου ὑπὸ τῆς δυστυχίας.

Ε Π Ι Σ Τ Ο Α Η Γ

20 Σεπτεμβρίου 184...

Ἐλαβὰ τὴν ἐπιστολήν σου, ἐκ τῆς ὁποίας πείθομαι ἀδυστάτως ὅτι οὔτε ὁ Πάτριρκλος οὔτε ὁ Πυλάδης ἦσαν ὅσον σὺ πρότυπα ἀληθοῦς φίλου. Μετὰ

τὸν τοιοῦτον ἔπαινον, συγχώρησέ με νὰ σὲ εἶπω, ὅτι περιττὸν ἦτο νὰ ἐπιστρέψῃς τόσον δρομακίως ἐκ Γερμανίας, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι εἶδες ἐπὶ δύο κατὰ σειράν νύκτας κακὸν ὄνειρον καὶ ἤκουες εἰς τὸν ὕπνον σου τὴν φωνὴν μου κράζοντος βοήθειαν. Τοιαῦτα εἶναι, φαίνεται, τ' ἀποτελέσματα τοῦ ῥωμαντικοῦ τῶν Γερμανῶν μαγειρείου. Τοῦτο, Παυλί μου, ἦτο παιδαριῶδες, ἀλλὰ μὲ συνεκίνησε μέχρι δακρύων. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν δύναμαι νὰ σοὶ ἀποδώσω τὰ ἴσα. Ἄν ἡ καρδία μου εἶναι μαλακὴ, ἡ γλῶσσά μου εἶναι ξηρὰ καὶ οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ εἶπω εἰς κἀνένα « σ' ἀγαπῶ », ἀφοῦ βάσκανος δαίμων δίδει τόνον εἰρωνίας εἰς πᾶσαν ἐξεργουμένην τῶν χειλέων μου τρυφερὰν λέξιν. Τὸ καλὸν εἶναι ὅτι σὺ τοῦλάχιστον μὲ γνωρίζεις.

Χαίρω βλέπων ὅτι, ἐνῶ αἱ ἐπιστολαὶ σου μὲ συγκινούσι, σὺ ἀπ' ἐναντίας γελᾷς ἀναγινώσκων τὰς ἰδικάς μου. Ἄκουσε λοιπὸν τὰς φοβεράς συνεπείας τοῦ εἰς τὸ δάσος ἀνδραγαθήματός μου καὶ ἡσύχασε βλέπων ὅτι ζω ἀκόμη, ἀφοῦ ἐπληρώθησαν ἤδη ὅσα προεῖδες κοιμώμενος κακά.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀποφράδος ἡμέρας ἐζήτησα πρὸ παντός ἄλλου ν' ἀνακτήσω τὴν ὑπόληψιν τῶν οἰκοδεσποτῶν μου, διηγούμενος αὐτοῖς προθύμως καὶ ἀνευθρακίστως τὰ ἀστείωτερα ἐπεισόδια τῆς φυγῆς μου. Ἀμφοτέροι ἐξεκαρδίσθησαν, πρὸ πάντων ὁμως ἡ μυλωνῆ τῆς ὁποίας τὰ χεῖλη διστέλλοντο μέχρι τῶν ὠτων ἀποκαλύπτοντα βράχθρον φοβερόν. Ὁ δὲ οἰκοδεσπότης, ἀφοῦ ἀπέκαμε γελῶν, θέλων νὰ μοῦ ἐπιδείξῃ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀποδοθείσης μοι συμπαθείας τοῦ μὲ ἠρώτησεν ἂν ἤμην κυνηγός καὶ ἔλαβεν ἀπὸ καρφίου ὑπεράνω τῆς ἐστίας ἐσκωριασμένον σιδηροῦν σωλῆνα, ὃν μοι ἐνεχείρισε ὑπερεπαίνων τῆς πτηνοφόνου ἀρετᾶς τοῦ ἀρχαικοῦ τούτου ἐργαλείου. Μὴ θέλων νὰ ταπεινώσω τὸν θέλοντα νὰ μὲ ὑποχρεώσῃ ἐδέχθην μετὰ πολλῆς δῆθεν εὐγνωμοσύνης τὸ προσφερόμενον, ὅπερ μοι ἐφάνετο πράγματι λίαν ἐπικίνδυνον, καὶ μετέβην μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ δάσος. Κατακλιθεὶς ἐπὶ μαλακοῦ στρώματος ἐρεικῶν κατέθεσα μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὸ πέλωριον ὄπλον ἐπὶ τῆς γλῶσσης καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἐφρόντισα ν' ἀπομακρύνω διὰ λιθοβολισμῶν τοὺς κουνίκλους, τοὺς ἀπερισκέπτως πλῆσιάζοντας τὴν πολεμικὴν μηχανήν, περὶ ἧς δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐγγυηθῶ. Χάρις εἰς τὰς προσφύλαξιν ταύτας οὐδὲν συνέβη καθ' ὄλον μου τὸ κυνήγιον δυσάρεστον οὔτε εἰς ἐμὲ οὔτε εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ δάσους.

Διὰ νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν, πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι μόνος σκοπός τῆς ἐκδρομῆς μου ταύτης ἦτο νὰ μὴ εὐρεθῶ εἰς τὸν μύλον κατὰ τὴν συνήθη ὥραν τῆς διαβάσεως τῶν ζενιζουμένων εἰς τὴν ἐπαυλιν κυνηγῶν. Περὶ τὴν δευτέραν λοιπὸν μετὰ μεσημβρίαν κατέλιπα τὴν ἐκ θυμοῦ καὶ σμίνθων κοίτην μου μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι οὐδεμίαν εἶχον πλέον νὰ φοβηθῶ ὀχληρὰν συνάντησιν. Ἀποδώσας τὸ ὄπλον εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ὅστις ἐφάνη ἀπυρῶν ὅτι ἐπέστρεφον μὴ χρησιμοποιήσας αὐτὸ ἢ μάλλον οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ παθὼν, ἐποποθετήθη ἀπέναντι τοῦ πυλῶνος τῆς ἐκκλησίας, ἀσχολούμενος νὰ τελειώσω ὕδρογραφίαν παρεστῶσαν γενικὴν ἀποψίν τῶν ἐρειπίων,

διὰ τῆς ὁποίας ἐσκόπευα νὰ κερδίσω τὴν ψῆφον τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ.

Ἐνῶ εἰργαζόμενη οὕτω μετὰ πολλῆς εἰς τὸ ἔργον προσηλώσεως, ἤκουσα αἴφνης καὶ πάλιν, καὶ πλῆσιεστερον μάλιστα ἢ συνήθως, τὸν τοσοῦτον ἀντιπαθητικὸν ἐκείνου θόρυβον ἵππικῶν. Ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκειτο εἰς διακοσίων μόλις βημάτων ἀπόστασιν, φέρων τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐνδυμα περιπάτου καὶ πολυπληθέστερος ἢ γῆες, πολλῶν προσελθόντων εἰς τὴν ἐπαυλιν ζένων, ἀνδρῶν τε καὶ κυριῶν. Καίτοι πρὸ πολλοῦ ἠτοιμασμένος εἰς τοιαύτην συνάντησιν, δὲν ἠδυνάμην νὰ μὴ δυσφορήσω κατὰ τῶν οὕτω διακοπτόντων τὴν ἡσυχίαν μου ἀκαμάτων ἐκείνων ἀέργων. Οὐδόλως ἐν τούτοις ἐσκέφθη ν' ἀποσυρθῶ, ἀπολέσας ἀνεπιστρέπτει τὴν προτεραιάν πᾶσαν ὄρεξιν τρεξίματος. Ἀλλὰ καὶ οἱ γῆσινοι διώκται μοι ἐφάνοντο προτιθέμενοι νὰ σεβασθῶσι τὴν δυστυχίαν μου, ἀντὶ δὲ ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ἀτραπὸν εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὁποίας ἐκαθήμην παρεξेत्रάπησαν πρὸς δεξιάν καὶ παρῆλθον ἐν τάξει καὶ σιωπῇ. Εἰς μόνος τούτων ἀποχωρισθεὶς τῶν λοιπῶν ἤλθε νὰ σταματήσῃ εἰς δέκα μόλις βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐργαστηρίου μου. Καίτοι ἐκυπτον ἐπὶ τοῦ ἔργου μου, ἠσθάνθη ἐν τούτοις διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης ὀράσεως, ἣν πάντες γνωρίζουσι, τὸ βάρος ἀνθρωπίνου βλέμματος προσηλωμένου ἐπ' ἐμέ. Ἐγειρας τότε πρὸς στιγμὴν τὴν κεφαλὴν ἀνεγνώρισα ἀμέσως τὴν γαλανόπτερον κυρίαν τὴν πρωταίτιον τῆς γῆσινης μου συμφορᾶς, ἣτις ἀναπαυτικῶς καθημένη ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου τῆς, ὀλίγον κεκλιμένην ἔχουσα πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν καὶ ἡμικλείστους τοὺς ὀφθαλμούς ἐπεθεώρει τὸ ὑποκείμενόν μου ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μετὰ ὄντως ἀξιοθαυμάστου θρασυτήτος. Ἐξ ἀβροφροσύνης πρὸς τὸ φύλον αὐτῆς ἐνόμισα ὅτι ἐπρεπε νὰ παραδοθῶ ἀνυπεράσπιστος εἰς τὴν ὅπως οὐν ἀδιάκριτον ταύτην περιέργειαν. Μετὰ τινος ὁμως στιγμῆς βλέπων ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶχε τέλος, ἤγειρα εὐθαρσῶς τὴν κεφαλὴν καὶ ἠτένισα αὐτὴν ἀσκαρδαμυκτῇ, μετὰ πολλῆς μὲν σοβαρότητος καὶ εὐγενείας, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ μικροτέρας ἐπιμονῆς. Ἐλαφρὸν τότε ἐρύθημα ἀνέβη εἰς τὰς παρειάς τῆς, τὸ ὅποιον ἰδὼν τὴν ἐχαίρηθησα. Ἀποδώσασα τὴν φιλοφρόνησιν δι' ἐλαφροῦς ὑποκλίσεως ἀπεσύρθη δρομακίως καὶ ἔγεινεν ἄφαντος ὑπὸ τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας, ἀρίνουσά με κύριον τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἰκανῶς ευχαριστημένον, ὅτι κατώρθωσα νὰ καταβιβάσω τὴν ὄφρυν τῆς διὰ μόνης τῆς ἀταραξίας μου.

Ὁ εἰς τὸ δάσος περίπατος εἶχε διαρκέσει μόλις εἴκοσι λεπτά, ὅτε παρέστη εἰς τὴν ἐξόδον τῆς κομψῆς Ἰλῆς ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ὑποκρινόμενος ὅσῃ καὶ πρότερον εἰς τὸ ἔργον μου προσήλωσιν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεσπάσθη ἵππεὺς καὶ ἐβλάδισε κατ' εὐθείαν πρὸς ἐμέ. Ἦτο δὲ οὗτος μεγαλόσωμος ἀνὴρ φέρων κυανῶν στρατιωτικῶς ἐσταυρωμένον ἐπενδύτην. — « Κύριε, μοι εἶπε μετ' ἰσχυρᾶς καὶ συμπαθοῦς φωνῆς, ἀφοῦ ἀπεκαλύφθη, « μοὶ δίδετε τὴν ἄδειαν νὰ ἴδω τὸ ἔργον σας; » Ἀντιχαιρητήσας καὶ νεύσας καταπρατικῶς ἐξηκολούθησα ἐργαζόμενος, ἐνῶ ὁ ἄγνωστος ἵππεὺς παρετήρει τὴν εἰκόνα καὶ ἐξέφραζε τὴν εὐαρέσειάν του δι' ἐπαινετικῶν τινῶν ὡς ἐν

μονολόγῳ ἐπιφωνημάτων. Ἀποταθείς ἔπειτα καὶ πάλιν ἀπ' εὐθείας πρὸς ἐμέ.—«Συγχωρήσατέ μοι», εἶπε, «νὰ εὐχαριστήσω τὸν τεχνίτην, εἰς ὃν θέλωμεν χρεωστέϊ τὴν διάσωσιν τῶν ἐρειπίων τούτων, τὸ κόσμημα τῆς ἐπαρχίας». Πᾶσα μετὰ ταῦτα ἐκ μέρους μου περαιτέρω ἐπιφύλαξις ἤθελεν εἶναι παιδαριῶδες πείσμα, δι' ὃ ἔσπευσα ν' ἀποκριθῶ ὅτι τὸ ἀτελές μου σχεδιάσμα δὲν εἶναι ἄξιον τοσούτων ἐπαίνων, καίτοι δὲ ἐπεθύμουν ἐξ ὅλης καρδίας τὴν διάσωσιν τῶν πολυτίμων ἐκείνων ἐρειπίων, ἐφοβούμην ἐν τούτοις ὅτι τὸ οὐσιωδέστατον μέρος τῆς ἐντολῆς μου ἤθελε μείνει ἀνεκπλήρωτον ἕνεκα ἐλλείψεως ἱστορικῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας μάτην ἀνεζήτησα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς πρωτεύουσας τοῦ νομοῦ.

—Τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ ἵππεύς, μὲ ὑπερευχαριστεῖ, διότι ἔχω εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου τὸ πλείστον μέρος τῶν ἀρχείων τῆς Μονῆς. Εἶναι εἰς τὰς διαταγὰς σας, καὶ θέλετε μὲ καθυποχρεώσαι ἐρχόμενος νὰ συμβουλευθῆτε αὐτά, ὅταν εὐκαιρήσετε.

Ἐγερθεὶς ἠὲ χαρίστησα μετὰ τινος στενοχωρίας, ἐκφράζων τὴν λύπην μου ὅτι δὲν ἔμαθα τοῦτο πρότερον, ἤδη δὲ ἐφοβούμην μὴ ἀνακληθῶ εἰς Παρισίους δι' ἐπιστολῆς, ἧτις ἠδύνατο νὰ φθάσῃ αὐθημερόν. Ταῦτα λέγων ἐπροσπάθουν νὰ ἐλαττώσω διὰ τῆς προσηνεῖας τῶν τρόπων μου τὴν μὴ ἀποδοχὴν τῆς προσφερομένης ἐκδουλεύσεως, καθότι δὲν ἤθελον νὰ λυπηθῶ τὸν συμπαθέστατον ἐκείνον γέροντα, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ βλέμμα ἤστραπτεν ἄδολος εὐλικρίνεια καὶ φιλοφροσύνη.

—Βλέπω τί τρέχει, ἀνταπήντησεν οὗτος. Συστέλλεσθε νὰ μοὶ εἰπέτε καθαρά ὅτι οὐδεμίαν ἔχετε ὄρεξιν νὰ σχετισθῆτε μετὰ τὴν τρελλὴν νεολαίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθητε γῆρας νὰ ἐμποδίσω νὰ κάμῃ ἀνοησίαν, δι' ἣν σὰς ζητῶ συγγνώμην. Εἶμαι, κύριε, ὁ Μαρκήσιος Μαλουέ, καὶ σὰς λέγω ἐν πάσῃ εὐλικρινείᾳ ὅτι ἀνεδείχθητε γῆρας νικητής. Οἱ θεοτρελλοὶ ἐκείνοι ἤθελον νὰ σὰς ἴδωσι, σεῖς δὲν ἠθέλετε καὶ ἔγεινε τὸ θέλημά σας. Τί περισσότερον θέλετε;

Ἄδύνατον ὑπῆρξε νὰ μὴ γελάσω, ἀκροώμενος τὴν εὐμενεστάτην ἐκείνην ἐρμηνεσίαν τοῦ ἐλευσίου μου ἀνδραγαθήματος τῆς προτεραίας, τοῦτο δὲ βλέπων ὁ Μαρκήσιος,

—Γελάτε; εἶπε, σημείον ὅτι θέλωμεν ταχέως συνεννοηθῆ. Τί σὰς ἐμποδίζει τῶ ὄντι νὰ μείνετε ὀλίγας τινὰς ἡμέρας εἰς τὸν πύργον μου; Ἡ σύζυγός μου μ' ἐπεφόρτισε νὰ σὰς προσκαλέσω. Ἡ κυρία Μαλουέ δὲν εἶναι πλέον νέα, πάσχει σχεδὸν πάντοτε, ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὴν ἐμποδίζει νὰ εἶναι ἄγγελος ἀγαθότητος. Θέλω σὰς ἐτοιμάσαι κατάλυμα ἐν αὐτῇ τῇ βιβλιοθήκῃ μου, ὅπου δύνασθε νὰ ζήσετε, ἂν θέλετε, ὡς ἐρημίτης. Ἡ Μαρκεσία εἶναι πνευματωδέστατη καὶ ἐγὼ αὐτός, καίτοι ἀγαπῶ τὸ κυνήγιον καὶ τὴν κίνησιν, τὴν ἀναγκαίαν εἰς τὴν ὑγίαν μου, δὲν εἶμαι βλάξ. Τὸ ἑσπέρας παίζομεν βίστ. Ὡς τεχνίτης ἀγαπᾶτε βεβαίως τὴν ἄνεσιν καὶ εὐζωίαν, ἧς στερεώσθε ἐνταῦθα. Δὲν θέλω ν' ἀκούσω τίποτε, προσέθετε γελῶν ὁ Μαρκήσιος, «ἂν ἀρνηθῆτε, καταφεύγω εἰς ἀπαγωγὴν».

Μακάριος, Παῦλε, ὁ γνωρίζων νὰ λέγῃ ὅχι. Μόνος ὁ δυνάμενος νὰ εἴπῃ ὅχι καὶ εἰς παιδίον καὶ εἰς

πρωχὸν καὶ εἰς γέροντα καὶ εἰς γυναῖκα ἀκόμη εἶναι πράγματι κύριος τοῦ καιροῦ του, τῆς περιουσίας του καὶ αὐτῆς τῆς τιμῆς του. Ἄν ὁ Ἄδὰμ ἔλεγεν ὅχι, ἤθελε σώσει ἀπὸ τῆς πτώσεως τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἀπογόνους του. Ταῦτα πάντα κάλλιστα ἐγνωρίζα καὶ εἶχα μάλιστα παρόντα εἰς τὸν νοῦν τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἄλλ' οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ μάθω νὰ λέγω ὅχι. Ἐσφιξα λοιπὸν τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν μοὶ ἔτεινεν ὁ ἀγαθὸς Μαρκήσιος μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης, καὶ ὑποτασσόμενος εἰς τὸ πεπρωμένον ἀντήλλαξα ἀγογγύστως τὴν γαλήνην καὶ ἐλευθερίαν τοῦ ῥωμαντικοῦ μου καταγωγίου ἀντὶ τῆς ὀχληρᾶς καὶ ἀνοουσίου κοσμικῆς τύρβης.

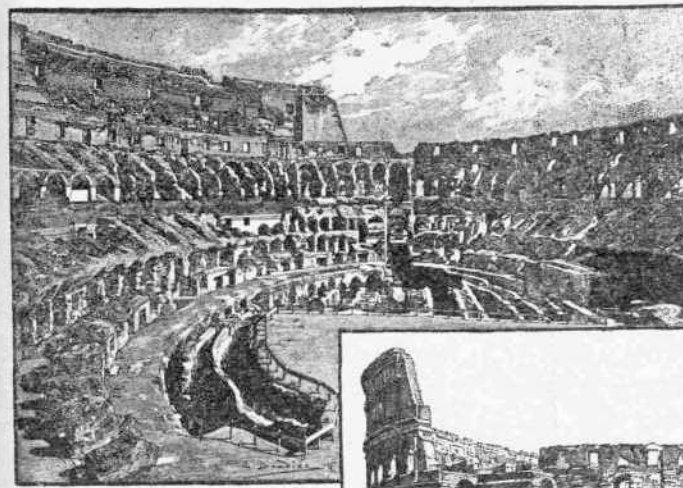
Περὶ τὴν πέμπτην τῆς ἑσπέρας δύο ὑπνρέται τοῦ πύργου ἤλθον νὰ λάβωσι τὰ ὀλίγα μου πράγματα, εἰδοποιούντές με ὅτι μὲ περιμένει ἄμαξα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ἀποχαιρετήσας τὸ κελλῖον μου, εὐχαριστήσας τοὺς ξενισαντάς με καὶ ἀσπασθεὶς τὰ ἀκτένιστα αὐτῶν τεκνία, τὰ κλαίοντα διὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, ἀπῆλθα βαρυθυμῶν ἐκ τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης κοιλάδος, ὅπου εἶχα εὖρει δευτέραν πατρίδα.

[Ἐπεται συνέχεια]

ΡΩΜΗ

Μία ἐκ τῶν μεγαλητέρων τέρψεων, ἃς δύναται ὁ περιηγητὴς νὰ αἰσθανθῆ, εἶναι τὸ νὰ περιέλθῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν Ῥώμην. Θὰ ἦτο μακρὰ ἡ πορεία ἂν τις εἶχε τὴν ἀξίωσιν τὰ πάντα νὰ ἴδῃ, διότι δὲν ὑπάρχει γωνία τῆς πόλεως, ὅπου νὰ μὴ εὐρίσκῃται καὶ μία ἀνάμνησις τῶν Καισάρων. Ἄλλ' ἡμεῖς θὰ σταματῶμεν μόνον εἰς τὰ σπουδαιότερα καὶ κάλλιον διατηρηθῆναι οἰκοδομήματα. Ἄς ἀρχίσωμεν, ἂν θέλετε, ἀπὸ τοῦ Παλατίου, ὅπου ἦτο ἡ κατοικία τῶν αὐτοκρατόρων· εἶναι πρέπον νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν οἶκόν των πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν νὰ θαυμάζωμεν τὰ ἔργα των. Τὸ Παλάτιον εἶναι ἀποκάλυψις καὶ κατόρθωμα τῶν ἀρχαιολόγων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Πρὸ τοῦ 1860 ὅλος ὁ λόφος κατεῖχετο ὑπὸ κήπων ἀνηκόντων εἰς τὸν οἶκον τῶν Φαρνέσων, ἐπορεύοντο δὲ ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι καὶ περιεπάτουσαν ὑπὸ τὰ μεγάλα δένδρα χωρὶς διόλου νὰ συλλογίζωνται ὅτι ὑπὸ τὴν φυτείαν ἐκείνην ἦσαν κεκρυμμένα τὰ παλάτια τῶν Καισάρων. Σήμερον τὰ δένδρα ἐκόπησαν, ὁ λόφος ἐξεγυμνωθή καὶ τὰ παλάτια ἐπανεῖδον τὸ φῶς. Ἐν τῶ μέσῳ πελωρίων ὑποσκευῶν, αἰτίνες ἀνήκουσιν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας καὶ σωροῦ ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα καταπλήττουσι τὸν ὄφθαλμὸν καὶ παρεξάγουσι τὸ πνεῦμα, ἀποχωρίζονται τινὰ μέρη τοῦ οἰκοδομήματος καὶ διακρίνονται καθαρά. Ἰδοὺ τὰ δημόσια οἰκήματα τοῦ ἡγεμόνος· μία μεγάλη αἴθουσα, τῆς ὁποίας μέρη τινὰ τῶν τοίχων σφίζονται ἀκόμη, ἐπικεκαλυμμένα διὰ μαρμαροῦ, μετὰ κογχῶν, ἐν αἷς ὑπῆρχον ὁκτώ

κολοσσαία ἀγάλματα καὶ μιᾶς ἀψίδος εἰς τὸ βάθος, ὅπου βεβαίως ἦτο ὁ ἐλεφάντινος δῖφος τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκεῖ ἐδέχετο τοὺς πρέσβεις τῶν ξένων βασιλείων καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἐπαρχιῶν. Ὅπισθεν τῆς αἰθούσης ταύτης, εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς μεγάλης αὐλῆς, μὲ στοὰς πέριξ εἶναι τὸ τρικλίον, τὸ ὁποῖον διατηρεῖ ἀκόμη μέρος τοῦ δαπέδου του ἐκ πορφυροῦ λίθου, ὀφίτου καὶ παλαιοῦ κιτρίνου. Περὶ τούτου τοῦ τρικλίου, ἔλεγεν ὁ Μαρτιάλιος, ὅταν τὸ ἔκτισαν, ὅτι ἦτο τόσον περικαλλές ὅσον καὶ τοῦ Ὀλύμπου τὸ δειπνητήριον καὶ ὅτι οἱ θεοὶ θὰ ἠδύνατο νὰ πίωσιν ἐκεῖ τὸ νέκταρ καὶ νὰ λάθωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Γανυμήδους τὸ ἱερὸν ἔκπωμα. Ὀλίγον ἀπωτέρω, τὸ στάδιον, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ ἐλάμβανε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ βλέπῃ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐν ἀνέσει, μετὰ τινων φίλων, τὸν περφημισμένον ἀθλητὴν ἢ τὸν πύκτην. Ἐπὶ τέλους δὲ τὸ αὐτοκρατορικὸν θεωρεῖον, ἐπὶ τοῦ μεγί-

στου Κίρκου, ἐνθα ἀνεμιγνύετο καὶ αὐτός εἰς τὰς λαϊκὰς τέρψεις, εἶδεν τὸ σύνθημα τῶν ἀρματοδρομιῶν καὶ ἐχειροκρότει τὸν νικῶντα ἠνίοχον. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν καὶ τὸν λεγόμενον οἶκον τῆς Αἰβίας ἢ οἶκον τοῦ Γερμανικοῦ, κατοικίαν ἀπλουστέραν, μετριωτέραν, ἐν τῶ μέσῳ τῶν μεγάλων τούτων παλατίων, ἐνθα ἴσως ἤρχοντο οἱ ἡγεμόνες νὰ ἀναπαυθῶσιν ἀπὸ τῶν ἐνοχλήσεων τῆς ἐπισήμου παραστάσεως καὶ ἦν ἐκόσμησαν διὰ τῶν ὠραιωτάτων γραφῶν ἐξ ὧν ἐν Ῥώμῃ εὐρέθησαν.

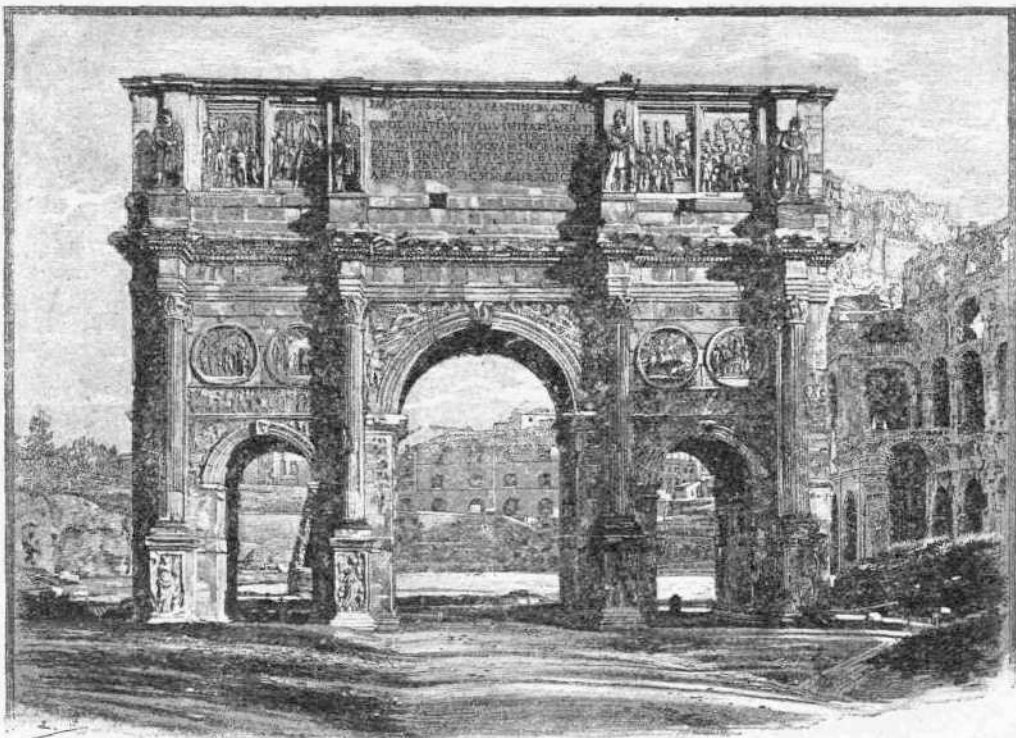
Ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν ἡ ἐπίσκεψίς μας (καὶ πολὺ φοβούμαι μήπως διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ), ἃς καταβῶμεν ἀπὸ τοῦ Παλατίου διὰ τῆς ἀρχαίας μεγάλης κλίμακος, ἧτις καταφέρεται κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ἀγορᾶν. Ἡ γηραιὰ Ἀγορὰ περιέχει πολλὰ μνημεῖα ἃτινα ἀνεκτίσθησαν ἢ τὸ πρῶτον οἰκοδομήθησαν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων, ἰδίᾳ δὲ τὴν Ἰουλίαν βασιλικήν, ἀλλὰ τὸ εἶπα ἤδη ἀνωτέρω, ἡ Ἀγορὰ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν ἐλευθέραν Πολιτείαν, ἢ δὲ

Ἀυτοκρατορία, βλέπουσα ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ τὴν σφετερισθῆ, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ ἄλλας ἀγορὰς, αἰτίνες θὰ ἦσαν τῶ ὄντι ἰδικαί τῆς, θὰ ἔφερον δὲ τὸ ὄνομα καὶ θὰ ἐτήρουν τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες τὰς ἔκτισαν. Οὕτω δὲ ἐν τῇ σειρά τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς καὶ οἰοῦντι ὡς συνέχεια αὐτῆς οἰκοδομήθησαν ἀλληλοδιαδόχως ἡ Ἀγορὰ τοῦ Καίσαρος, ἡ Ἀγορὰ τοῦ Αὐγούστου, ἡ τοῦ Νέρβα καὶ ἡ κάλλιστη πασῶν, ἡ τοῦ Τραϊανοῦ. Αἱ Ἀγοραὶ αὗται συναπετέλουν ἐν ἄθροισμα θαυμασιῶν κτισμάτων, ἃτινα κατέπληττον τοὺς ξένους. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκ πάντων ἐκείνων τῶν κτισμάτων ἐλάχιστα μόνον λείψανα σφίζονται, ἃς παρελθόμεν ταχέως ἄλλα οἰκοδομήματα, κάλλιον διατηρηθέντα, μὲς ἀναμένουσιν. Ἀπὸ τῆς Ἀγορᾶς τοῦ Τραϊανοῦ, ἀφ' οὗ θαυμάσωμεν τὴν περίφημον στήλην καὶ ῥίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τὰ ἐρείπια τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν, αἰτίνες ἐπλήρουν πάντα τὸν χώρον, ἃς διευθύνωμεν τὰ διαθήματά μας πρὸς τὸ Κόρσον, ὅπερ εἶναι ἡ παλαιὰ Φλαμινία ὁδός, περικάμπτοντες τὸ Καπιτώλιον. Ταύτην τὴν ὁδὸν ἐβάδιζον οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι ὅταν ἤθελον νὰ πορευθῶσιν εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἀρεως. Τώρα, ὁ χώρος ὁ ἐκτεινόμενος μεταξὺ τοῦ Κόρσου καὶ τοῦ Τιβέρεως εἶναι ἐξ ὅλης τῆς πόλεως ὁ μᾶλλον συνοικούμενος. Αἱ ὁδοὶ περιπλέκονται καὶ αἱ οἰκίαι σωρεύονται ἐκεῖ πολὺ πλείοτερον ἢ ἄλλοχού.

Ἄλλοτε τὸ μέρος τοῦτο ἦτο μία μεγάλη πεδιάς ἀνοικτὴ καὶ προωρισμένη εἰς τέρψιν καὶ γυμνασίαν τῶν νέων ἔτρεχον ἐκεῖ, ἐπήδων, ἐπάλαιον, ἵππευον, ἐσφαίριζον, ἐδίσκοβόλουν ἢ ἠκόντιζον, ἔπειτα δὲ ἐρρίπτοντο καθί-

ΤΟ ΚΟΛΟΣΣΑΙΟΝ

δραὶ εἰς τὸν Τίβεριν διὰ νὰ ἀναψυχθῶσι καὶ νὰ ἀναπαυθῶσιν. Οὕτω δισεκείδων οἱ νέοι ἐπὶ τῆς ἐλευθέρης Πολιτείας. Ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας εἶχον ἄλλας τέρψεις. Ἦδη ὁ Ὀράτιος μέμμεται τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς του ὅτι δὲν ἦσαν πλέον ἱκανοὶ νὰ ὑπομένωσι τὸν ἥλιον καὶ τὸν κοινοτρόπον τοῦ Πεδίου τοῦ Ἀρεως καὶ ὅτι ἀπέφευγον τὸ ἔλαιον, δι' οὗ πρὸ τῆς πάλης ἠλείφετο τὸ σῶμα, ὡς ἂν ἦτο αἷμα ἐχιδνῆς. Ἀφ' οὗ δὲ πλέον δὲν ἐσυχνάζετο, ὡς πρότερον, ὁ τόπος, ἐσκέφθησαν ὅτι ἠδύνατο ἀνεῖν βλάβης νὰ τὸν στενώσωσι καὶ νὰ προσδιορίσωσιν ἐν μέρος αὐτοῦ πρὸς ἄλλας χρείας. Τὸν ἐγέμισε λοιπὸν ἡ Αὐτοκρατορία μὲ τὰ κτίσματα αὐτῆς, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε τοῦ ἄλλοῦ νὰ ἰδρῶσιν. Ὁ Αὐγούστος ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ βλέ-

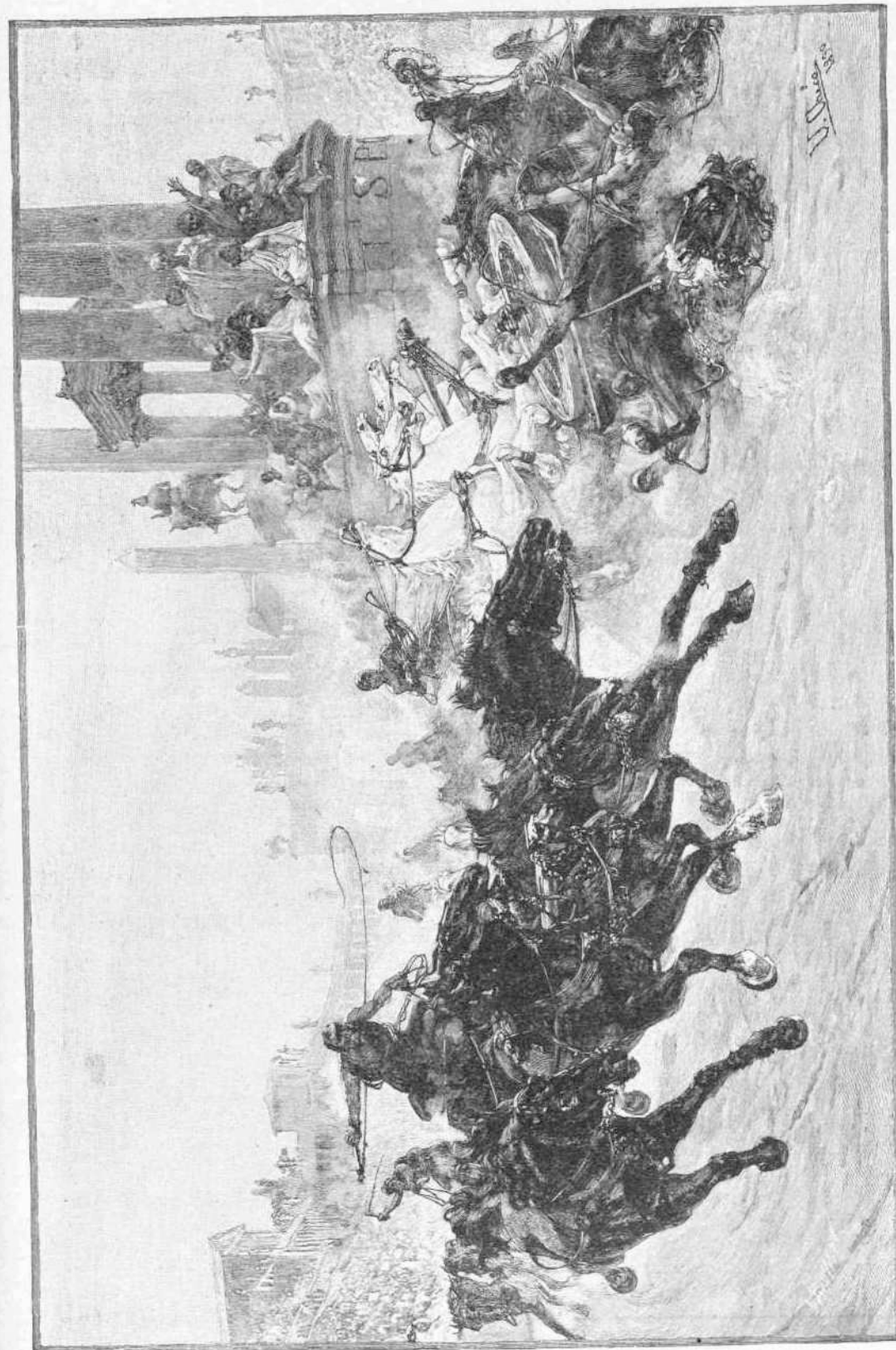

Η ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

πομεν τώρα εκεί τὰ τρία κάλλιστα μνημεία, τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν χρόνων τοῦ μᾶς σώζονται, τὸ Πάνθειον τοῦ Ἀγρίππα, τὴν στοῦν τῆς Ὀκταβίας καὶ τὸ θέατρον τοῦ Μαρκελλοῦ. Τὸ Πάνθειον σώζεται πλήρες, εἶναι δὲ τέλειον ὑπόδειγμα τῆς ῥωμαϊκῆς τέχνης κατὰ τὴν λαμπροτάτην αὐτῆς περίοδον. Τὰ δύο ἄλλα οἰκοδομήματα δὲν περιήλθον μέχρις ἡμῶν εἰς τόσον καλὴν κατάστασιν, ἀλλὰ δύσκολον δὲν θὰ ἦτο, ἀποκαθαίρων τις ἀπὸ τῶν χωμάτων καὶ ἀπομεινῶνων αὐτά, νὰ τοῖς ἀποδώσῃ μέρος τοῦλάχιστον τοῦ παλαιοῦ αὐτῶν κάλλους. Τὸ θέατρον μάλιστα θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναρῶν ἰσχυρῶς ὁλόκληρον, ἂν κατεδαφίζοντο αἱ οἰκίαι, αἵτινες τὸ περικυκλώνουσι. Καὶ εἶναι τῶ ὄντι λυπηρὸν ὅτι ἡ σημερινὴ δημοτικὴ τῆς Ῥώμης ἀρχή, ἥτις τόσα χρήματα ἐδαπάνησε διὰ νὰ διανοίξῃ νέας ὁδοὺς, δὲν δύναται νὰ δαπανήσῃ πλέον διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς καλλιτέραν κατάστασιν τὰ ἀρχαῖα μνημεία, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν δόξαν αὐτῆς.

Ἴνα περατώσωμεν τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας τῆς ῥωμαϊκῆς τέχνης ἐπὶ τῶν αυτοκρατόρων, ἃς ἐξῆκολούθησωμεν τὸν περίπατόν μας. Ἀφίνομεν τὸ θέατρον τοῦ Μαρκελλοῦ, ἃς λάβωμεν τὸ διαμέρισμα τὸ λεγόμενον Βήλαθρον καὶ ἃς ἀκολουθήσωμεν τὰς κλιτύας τοῦ Παλατινοῦ μέχρι τῆς θριαμβευτικῆς πύλης τοῦ Τίτου. Ἐδῶ πλέον εὐρισκόμεθα ἐντὸς τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ οἴκου τῶν Φλαβίων, ὅστις ἐπὶ τοῦ αυτοκρατορικοῦ θρόνου διεδέχθη τοὺς Καίσαρας. Ἀκριβῶς ἀντικρὺ μας εἶναι ἰδρυμένον τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἐκ τῶν μνημείων, ὅσα οἱ Φλάβιοι κατέλιπον, ὁ ὑπερμεγέθης ὄγκος τοῦ Κολοσσαίου. Οὐδὲν ἄλλο μνημεῖον παλαιὸν δίδει μᾶλλον τοῦ Κολοσσαίου τὴν ἐννοιαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ μεγαλείου· τὸ ὕψος τοῦ οἰκοδομήματος ὑπερβαίνει τὰ πενήκοντα

καὶ δύο μέτρα, ἐχώρει δὲ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ πλέον τῶν ἑκατὸν χιλιάδων θεατῶν. Ἐπὶ αἰῶνας ἕκαμον ὅ,τι ἠδυνήθησαν οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ τὸ ἐξαφανίσωσι, κτηνωδῶς καὶ ἀναισθητῶς ἀφῆρεςαν ἀπ' αὐτοῦ τὰς σιδηρὰς ἀρπάγας, αἵτινες συνέδεον τοὺς λίθους, οἱ Βάρβαροι τὸ ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου καὶ κατέστρεψαν ὁλόκληρα τεμάχια τῶν τειχῶν, οἱ ἀρχιτέκτονες σκαιῶς καὶ ἀστόχως τὸ ἐπεσκεύασαν, ἐγρησήμευσε κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ὡς φρούριον καὶ ὑπέστη πολυαριθμους πολιορκίας καὶ πυρπολήσεις, βραδύτερον συνώκισαν ὁλόκληρον τῆς Ῥώμης διαμέρισμα ἐν ταῖς στοαῖς αὐτοῦ, κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα τὸ μετέβαλον εἰς λατομεῖον καὶ ἐκεῖθεν προσεπορίζοντο τὰ ὕλικά, δι' ὧν ἠκοδόμουν ἐκκλησίας καὶ παλάτια. Καὶ ὅμως ἴσταται ὄρθιον. Ὅταν δὲ λαμβάνομεν θέσιν παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ἀθίτων αὐτοῦ μερῶν καὶ παρατηρῶμεν κάτωθεν πρὸς τὰ ἔνω τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο τεῖχος, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀνομολογήσωμεν ὅτι εἶχε δίκαιον ὁ Μαρτιάλιος κηρύττων ὅτι εἶχον ὑπερβαλῆ αἱ Πυραμίδες. Εἶναι φανερόν ὅτι ἕνα αἰῶνα μετὰ τὸν Αὐγουστον, ὅτε ὁ Βεσπασιανὸς ἐπεχείρησε νὰ κτίσῃ τὸ ἀμφιθέατρόν του, ἡ ῥωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ εὐρίσκετο ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ λαμπρότητι, οὐδὲ εἶχε πολὺ παρακμᾶσιν ἑκατὸν καὶ πενήκοντα ἔτη βραδύτερον, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σευήρων, ὅτε ὁ Καρκαλλάς ἠκοδόμησε τὰς Θέρμας του, τῶν ὁποίων σώζονται ὠραῖα λείψανα παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ. Διετῆρει δὲ ἀκόμη οὐκ ὀλίγας τῶν καλλίστων αὐτῆς ἰδιοτήτων καὶ ὅτε ἐκτίσθησαν καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ αἱ Θέρμαι, αἵτινες κείνται παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἡ μεγάλη βασιλικὴ ἢ κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀγορᾶς, ἥτις βασιλικὴ ἂν καὶ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταν-

τίνου, εἶναι ὁμῶς κτίσμα τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Μαξεντίου. Ἄλλ' ἦλθεν ἐπὶ τέλους καὶ ἡ παρακμή. Ἄν δὲ καὶ κατ' αὐτὴν ἐξηκολούθει νὰ ἔχη τὸ ἐπιβάλλον αὐτῆς μεγαλεῖον ἢ ἀρχιτεκτονική, ἀλλ' ὁμῶς αἱ λεπτότεροι τῶν τεχνῶν, οἷα εἶναι ἡ γλυπτική, τείνουσιν εἰς ὀλοσχερῆ ἑξαφανισμόν. Τοῦτο δὲ προφανῶς τὸ βλέπομεν ὅταν παρατηρῶμεν τὴν θριαμβευτικὴν πύλην τοῦ Κωνσταντίνου, τὴν κειμένην παρὰ τὸ Κολοσσαῖον. Μακρόθεν δὲν εἶναι ἀσχημος, ἀλλ' ὅταν πλησιάσωμεν, τότε διακρίνομεν ὅτι τὰ κάτω ἀνάγλυφα, τὰ ὅποια εἰκονίζουσι τὸν βίον τοῦ αὐτοκράτορος, εἶναι ὅλως δι' ὄλου ἀτεχνα καὶ ἀπειρόκαλα. Τὰ ἐπάνω ἐλήφθησαν ἀπλοικώτατα ἀπὸ τινος πύλης τοῦ Τραιανοῦ, ἡ δὲ γλαφυρότης τῆς ἐργασίας των καθιστᾷ διὰ τῆς ἀντιθέσεως ἐπιμύλλον καταφανῆ τῶν ἄλλων τὴν ἀτεχνίαν. Ἐδῶ λοιπὸν ἀρχίζει ἡ βαρβαρότης ἢ ἐκδρομὴ μας διὰ μέσου τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥώμης ἐτελειώσεν.

Καὶ ἰδοὺ ἐρθάσαμεν εἰς μίαν ἐξ ἐκείνων τῶν ἀναστροφῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας, περὶ ὧν ἔλεγον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς πραγματείας ταύτης. Φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἐκλιπούσης τῆς Αὐτοκρατορίας, αἱ τύχαι τῆς Ῥώμης ἐμελλον διὰ παντός πλέον νὰ ἀφανισθῶσι. Καὶ ὁμῶς συνέβη ὅλως τὸ ἐναντίον ἀρχίζει νέος βίος καὶ μετὰ πλείονος ἀκόμη λαμπρότητος. Εἶναι, καθὼς εἶδομεν, ἰδιαιτέρον τοῦ χαρακτῆρος τῆς γνώρισμα, νὰ ἀνανεοῦται, νὰ ἀνακαινίζηται, νὰ ἀρχίζη νέον βίον, ἀπ' οὗ ὁ προηγούμενος ἤθελεν ἐκλείψη. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐπέβη εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν κληρονομή. Ἡ Ῥώμη γίνεταί ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ὡς ὑπῆρξεν ἡ κεφαλὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου, ἡ δὲ νέα θρησκεία τῇ παρέχει καὶ πάλιν τὴν ἀποβληθεῖσαν ὑπεροχὴν. Ταῦτα ὁμῶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνωσιν ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην ἐχρησάσθη πρὸς τοῦτο καὶ χρόνος πολὺς καὶ συνδρομὴ εὐνοικῶν περιστάσεων. Παρατηρῶν ἐν τινι εἰκονοστασίῳ τῆς ἐκκλησίας τῶν Τεσσαρῶν Στεφανηφόρων τὰς τοιχογραφίας, αἰτινες εἰκονίζουσι τὴν δοξολόγησιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐσκεπτόμην ὅτι ἡ ἐκκλησία εἶχε πολὺ δίκαιον νὰ τὸν τιμῆσθαι ὅπως τὸν ἐτίμησεν. Ὁ Κωνσταντίνος ὑπῆρέθησεν τὴν ἐκκλησίαν θαυμασιῶς καὶ κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον μὲν γενόμενος χριστιανός, ἐπειτα δὲ διότι μετέφερε τὴν ἑδρὰν τοῦ κράτους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ἐν Ῥώμῃ παρουσία τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς ἤθελε παραβλάψῃ τὴν πρόοδον τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ μείνασα ἐκείνη μόνη ἐν Ῥώμῃ, ἠδυνήθη ἐλευθέρως νὰ ἀναπτύχῃ καὶ νὰ προσελκύσῃ τὰ πάντα πρὸς ἑαυτήν. Ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἀρχίζει τις νὰ λαμβάνῃ καθαράν ἔννοιαν τῆς νέας ταύτης καταστάσεως. Ὁ Ἅγιος Πρόσπερος, Γαλάτης ποιητής, λέγει ἀκριβῶς ὅτι γενομένη καθέδρα τοῦ Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἔγινε καὶ πάλιν ἡ Ῥώμη κεφαλὴ τοῦ κόσμου καὶ ὅτι ἡ θρησκεία ὑπέταξε καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν τοὺς λαούς, οὓς εἶχεν ἀπ' αὐτῆς ἀφαιρέσῃ ὁ πόλεμος.

Facta caput mundi, quidquid non possidet armis Religione tenet.

τὰ μνημεῖα τῆς χριστιανικῆς Ῥώμης εἶναι δι'

ἡμᾶς ἐπιμύλλον ἐνδιαφέροντα ἢ τὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥώμης, διότι εἴμεθα πάντες τέκνα τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἴτε δὲ εὐπειθῆ τέκνα εἴμεθα εἴτε ἀπειθῆ καὶ ἀνυπότακτα, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀπαρνηθῶμεν τὴν μητέρα μας ἢ ἡ ἱστορία τῆς εἶναι καὶ ἰδική μας ἱστορία. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἐκδρομὴν μας, ἥτις ἐφαίνετο περατωθεῖσα. Δὲν θὰ εἶναι δὲ ὁ νέος οὗτος περίπατος οὔτε βραχύτερος οὔτε ὀλιγώτερον περιέργος τοῦ προτέρου. Ὁν ἐπεχειρήσαμεν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν μνημείων τῶν Καισάρων.

[Ἐπιτετα συνεχῆς]

GASTON BOISSIER.

Σ. Κ. Σ.

Ἡ ΖΩΗ ΕΝ ἘΠΑΡΧΙΑΙ

ΟΙ ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

Μόλις παρήλθεν ἡ βασιλεία των, βασιλεία δώδεκα μόνον ἡμερῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἦλθαν μὲ τὰ Χριστούγεννα καὶ ἔφυγον μὲ τὰ Φῶτα, τὰ εὐθυμα καὶ εὐτράπελα αὐτὰ δαιμόνια. Ἦλθαν—οἱ ἀρχαῖοι αὐτοῦ Σάτυροι—οἰκογενειακῶς μὲ τὰ μουρέλια των, ἐξ ὧν ἀγαποῦν μέχρι μνίας τὰ ἄρρενα, καὶ μὲ τὰς γυναῖκάς των, ὅσας ἀρπάσαντες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δὲν τὰς κατέφαγον. Τὶ περίεργα δαιμόνια τὰ δυσμορφότατα αὐτὰ ὄντα, μὲ τοὺς πόδας ὁμοιάζοντες πολὺ πρὸς τοὺς τῶν ὄνων, καὶ τῶν τράγων, καὶ μὲ μορφήν ἀνθρωπίνην! Ποτὲ σχεδὸν δὲν ἀποδεικνύονται κακοποιά. Δι' αὐτὰ ζωὴ καὶ ὑπαρξίς εἶνε τὸ γυναικεῖον κάλλος, διὰ τὸ ὅποσον ἄγονται κυριολεκτικῶς, καὶ τὸ ὅποσον καταδασκανίζουσι ποικιλοτρόπως, ὡς νὰ θέλουσιν νὰ τιμωρήσων τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημά του. Ἦλθον, διεσκόρπισαν τὸν φόβον εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ τὰ χωρία, παρεμβάλλοντες μυρίας μαγγανείας, μυρία κωλύματα εἰς τοὺς χριστιανούς. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας οὐδέποτε τοὺς εἶδε. Διέμενον ὅπως πάντοτε εἰς σκοτεινὰ καὶ ἀνήλια σπήλαια, εὐωχούμενοι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διὰ τῶν σαρκῶν ναρκωμένων ὄσμων καὶ σαυρῶν, ποικιλομένων ἐνίοτε καὶ διὰ τῆς ροδαλῆς εὐσαρκίας ἀπογόνου τινὸς τῆς Εὐας. Καὶ ὅταν ἡ νύξ ἐπήρχετο καλύπτουσα διὰ τοῦ μέλανος πέπλου τῆς κοιλιάς καὶ ὄρη, δάση καὶ λαγκαθία, πολιτείας καὶ χωρία, ἀπετίνασσαν τὴν ἡμερησίαν νάρκη των, καὶ τὴν ὑπνηλότητά των, καὶ διεσκορπίζοντο ἀνὰ τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς λόγους, συνάπτοντες μεθυστικούς χορούς ἀδελφικῶς μετὰ διαφόρων ἄλλων πνευμάτων, καὶ προπάντων μετὰ τῶν καλλιζώνων Νεραϊδῶν, διὰ τὰς ὁποίας τρελλαίνονται, οἱ εὐτράπελοι αὐτοὶ δαιμονισκοί. Καὶ δὲν διέλυον τὸν συνεχῆ καὶ ἀκούραστον χορὸν των, τὴν χαρωπὴν καὶ ἠδονικὴν εὐθυμίαν των, πρὸ τῶν πρώτων λαρυγγισμῶν τῶν ἀλεκτῶρων τῆς ὑπορωσκούσης πρωίας.

Ἀλλὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῶν χειμερινῶν νυκτῶν δὲν κτηναλίσκετο ὀλόκληρον εἰς χοροὺς μόνον. Εἶχον καὶ ἄλλα ἀποστολάς, καὶ ἄλλα καθήκοντα νὰ ἐκπληρώσωσιν αἱ μικροσκοπικαὶ θεότητες. Καὶ τῶρα μὲν, ἐνῶ περιπλανῶντο ἀναμέσον τῆς νυκτερινῆς σκοτίας, ἐπέπιπτον κατὰ τοῦ τυχόντος διαδάτου, τυραννοῦντες καὶ ἐμπαίζοντες τὸν δυστυχῆ διὰ φοβερῶν μαγγανειῶν. Κάμνοντες τὸν ὄνον του—ἂν τυχὸν εἶχε τοιοῦτον—νὰ πᾶρεκκλήνῃ τοῦ σκοποῦ του, καὶ νὰ χάσῃ τὸν δρόμον, καὶ ξυλοκοποῦντες ἐν τέλει τὸν ἀναβάτην του, ὅστις τότε μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ σῶος τῆς ἐπιδρομῆς

των, ἂν ἐνθυμεῖτο νὰ φωνάξῃ ξύλα κούτσουρα, καὶ τοῦτο, ἂν εὐρίσκετο πλησίον κατοικημένου μέρους, ἢ ἂν ἔτρεφεν εἰς τὸν οἶκόν του μέλανα ἀλέκτορα. Ἄλλοτε δὲ ἐφόρων κατὰ τῶν μύλων, πρὸς οὓς τρέφουσιν ἰδιόζουσαν στοργήν, καὶ εἰσδύοντες εἰς αὐτοὺς παρηγόχουσαν διὰ παντοίων μηχανευμάτων τοὺς μυλωθρούς, κατασκευάζοντες πῆγτες, μαγαρίζοντες τὰ τροφιμά των, τὴν στάκτην τῆς πυρᾶς, τὸν συντριβόμενον σίτον ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν πίεσιν τῆς μυλόπετρας. Καὶ ἂν κατὰ τύχην εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ μύλου γυνή τις—ῥαία ὁμῶς, διότι τὸ γῆρας βδελύσσονται, καὶ ἐξαφανίζονται ἐνώπιόν του οἱ κύριοι αὐτοὶ—ἐφιλοτιμοῦντο ν' ἀλέσωσι διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν των τὸν σίτον τῆς, καὶ κατόπιν ἐπετίθεντο κατ' αὐτῆς, τριγυρίζοντες καὶ ἐποφθαλμιῶντες ἐρωτικώτατα. Καὶ δυστυχία εἰς τὴν καλλονὴν ἐκείνην, ἂν ἐστρεφεῖτο εὐφύας καὶ ἐτοιμότητος, διὰ νὰ τοὺς ἀποστείλῃ αἴφνης νὰ τῆς φέρουν τὰ νυφικά τῆς, ἀποπλανῶσα αὐτοὺς καὶ κερδίζουσα καιρὸν νὰ φορτώσῃ τὸ ἀλευρόν τῆς, καὶ νὰ εὐρεθῇ μίαν ὥραν ἀρχήτερα εἰς τὸ χωρίον τῆς.

Ἄλλοτε περιφερόμενοι περίξ τῶν οἰκιῶν, καὶ ὀσφραίνετο ἐκ τοῦ ἀναθρώσκοντος καπνοῦ τῶν καπνοδόχων τὴν οἰκογενειακὴν συγκέντρωσιν, περίξ τῆς φλογοδολοῦσης ἐστίας μὲ τὸν παππούλην κατέχοντα τὴν πλησιεστέρην πρὸς τὸ πῦρ θέσιν, καὶ τοὺς μικροὺς οὐλότριχας ἐγγόνους του συνωστίζομένους περὶ αὐτόν, εἰσπεθῶν κατερχόμενοι διὰ τῆς καπνοδόχου ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀταξίαν τῶν μικρῶν ἐμαγαρίζον τὰς κάλτσας των καὶ τὰ χονδρά των σανδάλια. Καὶ δὲν ἔφευγον ἐκεῖθεν, ἂν δὲν ἐφῶναι ὁ ἀμείλικτος ἐχθρὸς των, ὁ ἀλέκτωρ, ἐξερχόμενοι ἐν εἶδει καπνοῦ διὰ μέσου τῶν κλειθρῶν τῆς θύρας. Ἄλλοτε πάλιν παρεφύλαττον τὴν φίληρον οἰκοκυράν, καθ' ἣν ὥραν ἐξηγείροτο τὴν νύκτα, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὰς ἀπαραίτητους τηγανίτας τῶν ἑορτῶν, καὶ κατήρχοντο, πάλιν διὰ τῶν καπνοδόχων, καὶ ἀλληλοκρατούμενοι διὰ τῶν χειρῶν, ἐσχημάτιζον μακρὰν ἄλυσιν περίξ τῶν ἀγνίζοντων γλυκισμάτων καὶ ἐψαλλον ἐπιμόνως, ἕως ὅτου τοῖς καρεῖχτο τὸ ποθεύμενον:

Μάννα, τσιτσι λουκάνικο,
μαγαίρι μαυρομάνικο,
κομμάτι ξεροτήγανο
νὰ φᾶω καὶ νὰ φύω.

Καὶ ἄλλοτε ἠλεκτριζόμενοι ἐκ τῆς συνεχῆς κωδωνοχουσίας τῶν νυκτερινῶν λειτουργιῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, παρεμόνον τοὺς ἐξεγειρομένους διὰ νὰ λειτουργηθῶσι καὶ νὰ κοινωνήσωσι, σδύνοντες τὰ μικρὰ φαναράκια των, καὶ παρεμβάλλοντες σκότος πυκνὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, μυκτηρίζοντες καὶ παραπλανῶντες αὐτοὺς μακρὰν τῆς ἐκκλησίας ἐνίοτε δὲ καταμολύνοντες μόνον τὰ ἐνδύματα ἀμαρτωλοῦ τινος, τὸν ἄφρον νὰ ὑπάγῃ ἐν οἴκτρᾳ καταστάσει εἰς τὸν ναόν. Καὶ τέλος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δωδεκαήμερου βασιλείας των, ἐφεύρισκον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πλεκτάνας ἀπειρους, ἐν αἷς περιέπλεκον ἀδιεξόδως πάντα ἄνθρωπον, μὴ φέροντα ἰδιαιτέρᾳ τινι γνωρίσματι, δι' ὧν καθίστατο ἀδύνατον νὰ τὸν βλάψωσι. Ἄλλ' ἐπῆλθε τέλος ἡ ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, τὰ μικρὰ παιδία, πρόδρομοι πάσης ἐπισήμου ἡμέρας, ἀπὸ τῆς παραμονῆς ἀκόμη διέσχιζον τὰς ἀτραπούς τῶν χωρίων καὶ ἔκρουον τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, διατυμπανίζοντες:

Ἦλθαν τὰ φῶτα καὶ οἱ φῶτες μας
καὶ οἱ χαρὲς μεγάλες τ' ἀφέντη μας...

Οἱ ἱερεῖς ἠτοίμασαν τὸν ἀγισμὸν των, καὶ τὴν ἐπαύ-

ριον ἀπὸ ἐψάλη ἢ δοξολογία, ὁ Σταυρὸς, παρόντος ἀπείρου πλήθους, ἐορτασίμως ἐνδεδυμένου, καὶ ἀναμέσον τῶν ἡμιγύμων ναυτῶν καὶ λαμβούχων, ἀνυπομῶνως ἀναμενόντων τὴν ἱερὴν κατάδυσιν, ἐρρίφθη εἰς τοὺς ποταμούς καὶ τὰς θαλάσσας καθαγιασὰς τὰ νερά, καὶ οἱ πονηροὶ καὶ εὐτράπελοι δαίμονες περίτρομοι ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πολιοῦ ἱερέως μὲ τὸ σύμβολον τοῦ ἀγισμοῦ εἰς τὴν χεῖρα, ἔφυγον μὲ ὀρμὴν ἀνέμου, καὶ κατέβησαν εἰς τὰ θέμελα τῆς γῆς ὅπου θὰ μοχθήσωσι καθ' ὅλον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον, πριονίζοντες τὸ γιγαντιαῖον δένδρον, τὸ ὑποστηρίζον τὴν γῆν, μυκτηρίζοντες καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φυγὴν των ἀκόμη, τὸν πολὺν ἱερέα διὰ τῆς εὐτραπέλου ἐπιφροῦ των:

Φεύγεστε νὰ φύγωμε
καὶ ἔφθασε ὁ Ζουρλόπαππας!
μὲ τὴν ἀγιστούρα του,
καὶ μὲ τὴν βρεχτούρα του
καὶ θὰ μᾶς ραντίσῃ,
καὶ θὰ μᾶς μαγαρίσῃ!

ΕΠΑΡΧΙΩΤΗΣ

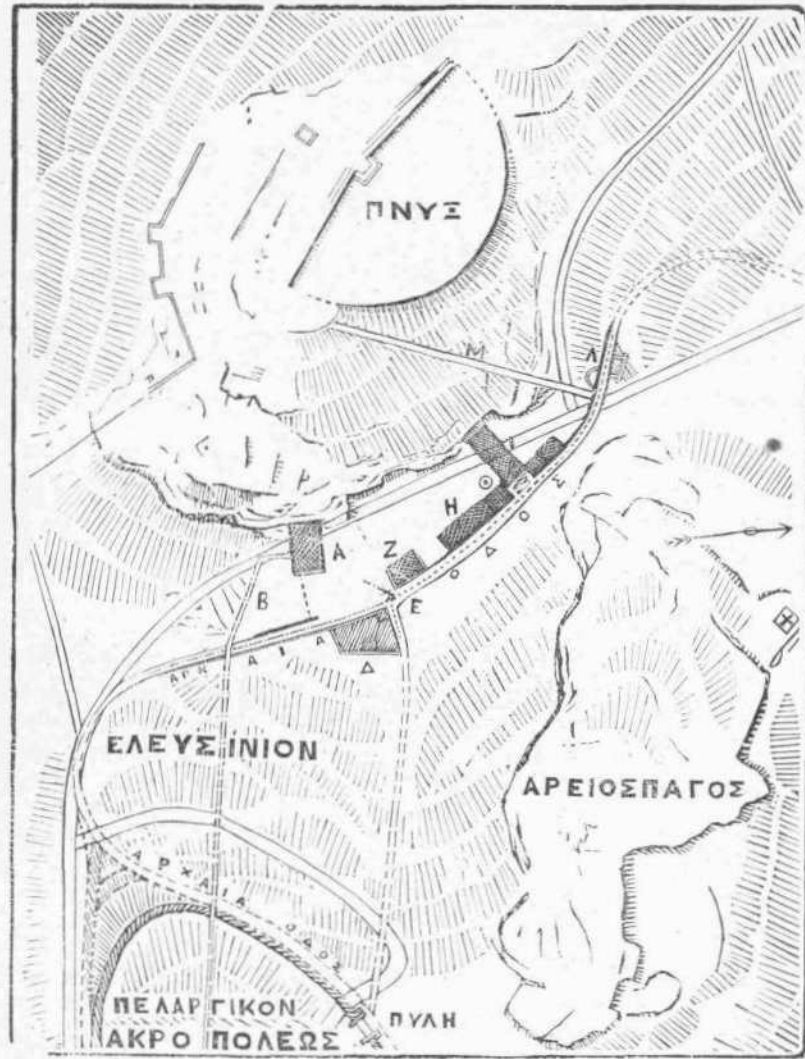
Αἱ παρὰ τὴν Πύνα ἀνασκαφαί

Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχεδιογραφημάτι, δύναται νὰ παρακολουθῆσθαι εὐχερῶς ὁ ἀναγνώστης τὴν πρόοδον τῶν περὶ τὴν Ἐννεάκρουον ἀνασκαφῶν.

Ἡ σκαπάνη ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν τὸ πρῶτον δεξιόθεν τῆς νῦν ἀμαξίτης κατὰ τὸ στοιχεῖον Α', ἀκριβῶς ὑποκάτω τῆς πρὸς τὸ ἀστεροσκοπεῖον διακλαδιζομένης ὁδοῦ. Λεῖψανά τινα δεξαμενῆς διακρίνοντο ἐκεῖ πρὶν εἶτι γίνῃ ἀπόπειρα σκαφῆς τοῦ χώρου, ὅστις ὄντως ἐφαίνετο ὡς καταλληλοτάτη θέσις πρὸς ἀνέγερσιν δεξαμενῆς, δεχομένης τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἐν τῷ βράχῳ τῆς Πυκῆς λαξευτοῦ ὑδραγωγείου, ὅπερ ὑπέρεκεται τῆς νῦν ἀμαξίτης κατὰ τὸ στοιχεῖον Ι'. Ὁ χώρος οὗτος ἐκαθαρίσθη μέχρι τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους εἰς μέτρων τινῶν βάθος, ἀλλὰ ἀποκαλυφθέντα λεῖψανα δεξαμενῶν ἀπεδείχθησαν πολὺ ὑστερῶν χρόνων. Ἐν τούτοις ἐνεφανίσθη ἐνταῦθα καὶ μῆμά τι τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἥς τὴν διεύθυνσιν ἀκριβεστάτα εἶχε προϋπολογίσῃ ὁ κ. Δαίρπελδ. Διήρχετο αὕτη παρὰ τὸ νοτιανατολικὸν ἄκρον τῆς πλατείας τοῦ λεγομένου Θεσίου καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ σχεδιογραφημάτι σημειουμένης καμπῆς ἀνήρχετο ἡρέμα μέχρι τοῦ σημείου Α'.

Ἐγγὺς τούτου διεκρίνεν ὁ κ. Δαίρπελδ καὶ ἐκαθάρισεν μέχρι τινὸς τὴν ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένην κλίμακα Μ, ἥτις ἔφερε κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὴν Πύνα.

ὑπερηδύσας τὴν νῦν ἀμαξίτην παρηκολούθησε κατόπιν τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν ἐπινοώτερον ἐφ' ἱκανὸν διάστημα. Δεξιόθεν δ' αὐτῆς ἀπεκάλυψε σειρὰν ἐλόκληρον οἰκοδομημάτων τοῦ ἴσου αἰῶνος (Ζ, Η, Θ, Ι). Καὶ πρῶτον κατὰ τὰ στοιχεῖον Ι ἐπιμήκη λέσχην, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ μέχρι τοῦ ἀπέναντι βράχου τῆς Πυκῆς, παρὰ δὲ τὴν λέσχην μικροσκο-

πικόν τι ίερόν εκ πωρίων λίθων και πρό αυτού βωμόν. Το στοιχείον Θ δεικνύει την ύποθηκευμένην οικίαν, το στοιχείον Η την μεγάλην οικίαν, ης ο επί της οδοῦ μετωπικός τοίχος έχει μήκος 25 μέτρων, και το στοιχείον Ζ την οικίαν την πωλημένην επί εζωνήσσει (οἶκος οικίας πεπραμένης επί λύσει) ἀντί διαγυλίων δραχμῶν εἰς τινα Ἀριστόδημον. Κατά το στοιχείον Ε ἀπεκάλυψε σύντομον ἀνάδασιν πρός την πύλιν της Ἀκροπόλεως διά τους πεζούς μόνον. Δεξιόθεν δὲ της νῦν ἀμαξιτῆς ὑπ' αὐτὸν τὸν βράχον της Πνυκῆς εἶχαν ἤδη ἀποκαλύψῃ ὑδρορροήν, εἰς ἣν ἐξέρρον τὰ δι' ὑπόνομου ἐκμαστεύμενα ὑδάτια, ἀποτελοῦντα πάντως μικράν τινα πηγὴν.

Κατὰ τὸ στοιχείον Δ ἀπεκαλύφθη ἱερὸν τι τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὡς ἐμαρτύρησαν τὰ ἐν αὐτῷ εὐρεθέντα ἀνάγλυφα. Τοῦτο καίτοι ἀριστέροθεν της ἀρχαίας οδοῦ, ὀλίγον δὲ περαιτέρω (νοτιώτερα) ἀνευρέθησαν οἱ δύο τάφοι και ὑδραγωγεῖον ἐκ πηλίνων σωλήνων ἀρχαίας ἐξαιρέτου κατασκευῆς, ὅπερ ἐκ δυσμῶν ἔφερε τὸ ὕδωρ πρός τὸ ἱερὸν τοῦτο πιθανῶς και τὸ Ἐλευσίνιον. Ἐνετύθεν ἡ διεύθυνσις της ἀρχαίας οδοῦ περί τὸ Ἐλευσίνιον και παρά τὸ Πελαργικὸν μέχρι της πρός βορρᾶν νεοσύσης πύλης της Ἀκροπόλεως ἀσφαλίστατα δύναται νὰ σημειωθῇ.

Κατὰ τὸ στοιχείον Β ἀπεκαλύφθη ἐνωρίς ἤδη τμήμα μεγάλου ἐκ πωρίων ὀγκολίθων ὑδραγωγεῖου. Ἐνταῦθα εἶχαν ἀναζητήσῃ αὐτὸ ὁ κ. Δαίρπελδ, ὀδηγηθείς ἐκ της ἀπέναντι ἐν τῷ βράχῳ της Πνυκῆς ἐλλειψοειδοῦς

ἀλλ' ἡ πεποιθήσις και ἐπιμονὴ τοῦ ἐρευνητοῦ δὲν ἐκλονήθησαν ἐκ τούτου διόλου. Μίαν ἡμέραν μοι εἶπε τότε ὁ κ. Δαίρπελδ: «ἔως ἐδῶ ποῦ ἔρθασα, δὲν ἤμπορῶ πλέον νὰ σταθῶ ἢ κρήνη εἶν' ἐδῶ! Ἄν κουρασθῶ ἐγώ, θὰ τὴν εὐρη αὐρίον ἄλλος ἐδῶ ὑπὸ τους πῆδας μου και θὰ γελᾶσῃ διότι δὲν ἔσκαψα και ὀλίγον παρῆκει.»

Δύο-τρεις ἡμέρας ἀργότερα ἀπεκάλυψε τους δύο τάφους και ἐγγὺς τοῦ μεγαλειτέρου τοῦ ὑδραγωγεῖου ἐκεῖνο, τὸ ἐκ τῶν λαμπρῶν πηλίνων σωλήνων, λεπτῶν, χαριστάτων, διά χυτοῦ μολύβδου ἐρημητικῶς συγκλειόντων τὰς συναρμογὰς, περιττανιουμένων κατὰ τὰ στόμα ὑπὸ χρωματιστῶν παχιῶν γραμμῶν, ἔσωθεν και ἔξωθεν βερνικωμένων ἵνα μὴ διά τῶν πόρων διαχωρῇ τὸ ὕδωρ. Συγχρόνως ἤρεύνα παρά τὸ σημεῖον Β ἐπὶ της σημερινῆς ἀμαξιτῆς και εὕρισαν ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἐτελεύτα τὸ μέγα ἐκ πωρίων ὀγκολίθων ὑδραγωγεῖον, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἔφερον τὸ ὕδωρ ὀλίγα μέτρα κατωτέρω ἐπ' αὐτῆς της σημερινῆς ἀμαξιτῆς πηλινῶν σωλήνων ὁμοίῳ πρός τους πρώτους εἰς διακλάδωσιν τινα μεταγενεστέρων ὑδρορροῶν, ὧν ἡ παρά τὸν βράχον της Πνυκῆς βαινουσα ἀπεδείχθη πρός την διατήρησιν ἐκείνην αὐτοῦ χωροῦσα, περί ἧς κατ' ἀρχὰς ἐπίστευσαν ὅτι ἐλαξέυθη χάριν τοῦ μεγάλου ὑδραγωγεῖου. Τὸ ἔργον τοῦτο καταδείχθη μεταγενέστερον ἔν, ἀλλ' ἡ πάλαιότατη δεξιὰ ἐπιπέδον ὑπῆρχε κατὰ την ἐκβολὴν τῶν πηλίνων ὑδραγωγῶν κατὰ τὸ σημεῖον Α, 10 μέτρων τὸ μήκος, πλατυνθείσα και βαθύτερον σκαφεῖσα ἐν ὑστέροις χρόνοις. Ἡ κρήνη ἡ Ἐννεάκρουρος ἦτο ἐνταῦθα.

διατήρησις, δι' ἧς προφανῶς διήρχετο ὑδραγωγός. Ἡ τύχη ἐφάνη ἐνταῦθα εὐμενεστάτη εἰς τὸν ἐρευνητήν. Τὸ ὑδραγωγεῖον ὑπῆρχε, και μολοντί ὁ ὑπολογισμός ὅτι προῦχῶρει τοῦτο εἰς δυτικώτερα και βορείως διά της διατήρησις ἐκείνης ἵνα ἐκβάλῃ εἰς δεξιὰ κρηνην και κρήνην τινὰ ὑπερθεν τοῦ σημείου I, ἀπεδείχθη κατόπιν ἐσκαμμένος, ἀλλ' ὅμως τὸ εὕρημα ἐκεῖνο εἶχαν ἀνυπολόγητον ἀξίαν διά τὸν ἐρευνητήν ἦτο ἀληθῶς τὸ πᾶ σῶ αὐτοῦ. Καί ἡ κατασκευὴ τοῦ ὑδραγωγεῖου τούτου οὐδεμίαν εἰς τὸν παρατηρητήν ἄφινεν ἀμφιβολίαν ὅτι ἐνταῦθα ἐπρόκειτο περί σπουδαίου ἄμα και πάλαιότατου τεχνικοῦ ἔργου, τοῦ ὁποῦ ἡ συμπλήρωσις ἔπρεπε νὰ εἶνε δεξιὰ ἐπιπέδον και κρηνη ἀξιολογωτάτη. Ἡδύνατό τις ν' ἀμφιβάλλῃ μόνον ἂν ἐνταῦθα ἀκριβῶς ἢ ὀλίγον ἢ πολὺ κατωτέρω ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ αὐτή. Ὁ ἐν τῷ βράχῳ της Πνυκῆς λελαξευμένος ὄχτος, ἐξαικολούθησις της διατήρησις ἐκείνης, καταλήγων, ὡς παρατηρήσαμεν ἄλλοτε, ἀκριβῶς ὑπερθεν τοῦ σημείου I, καθίστα ἀποδεικτὴν μίαν και μόνον γνώμην ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπὸ τὴν ρίζαν τοῦ βράχου της Πνυκῆς ἀνάγκη ἦτο νὰ ζητηθῇ ἡ δεξιὰ κρηνη. Καί ὅμως παραδόξως οὐδὲν ἔγινε αὐτῆς ἀνεραῖνετο ἐνταῦθα! Ὁπισθοδρομήσις τις ἐπῆλθε τότε κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς τὰς ἐργασίας

Πρὶν κατασκευασθῇ αὐτὴ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Θεουκιδίδου, ὡς παρατηρήσαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀρθρῳ, ὅτι ἡ ἐκ τῶν ὑδατίων πάντως τοῦ βράχου, κατασταλαζόντων εἰς τεγγητὰς ὑπονόμους, σχηματιζομένη πηγὴ, ἡ Καλλιρρόη, παρείχε τὸ ἀσθενές της νῆμα εἰς τους παναρχαίους Ἀθηναίους, ὀλίγον κατωτέρω της πύλης της τότε μικροπόλεως τῶν. Καί ὅταν κατὰ τους θερινούς μῆνας ἐστέρεισε και αὐτὴ, φρέατα ἐγγὺς ἀνευρέθησαν ἀντικαθίστων αὐτήν. Δύο τοιαῦτα φρέατα εὐρέθησαν ἐνταῦθα, τὸ μὲν παρά την δεξιὰ κρηνην Α, τὸ δὲ παρά τὸ Ἀσκληπιεῖον. Τὰ φρέατα ταῦτα κατεχώσθησαν κατόπιν ὅταν ὁ Πεισίστρατος κατασκευάσε την Ἐννεάκρουρον και ὅτι τοῦτο πράγματι συνέβη ἀποδεικνύουσι τὰ θραύσματα ἀγγείων τοῦ ρυθμοῦ της ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὁποῖα και μόνον εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς φρέασι χωμάτων. Καί τοῦτο ἄρα προσέρχεται ὡς νέκ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἐπὶ Πεισίστρατου πλουσιοπάροχος τις κρήνη κατέστησε περιττὴν ὅπως τὴν πρώην Καλλιρρόην, οὕτω και τὰ φρέατα ἐκείνα. Ἄλλως δὲν ἤθελον καταχωσθῇ ταῦτα ἀκριβῶς κατὰ τους χρόνους τούτους.

Αἱ ἀνασκαφαί, ἂν και ἐγγίξουσιν ἤδη εἰς τὸ τέρμα των, δὲν ἐτελείωσαν ὅμως ἀκόμη.

ΓΕΩΡ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρίασις της 21 Δεκεμβρίου 1892. — Διελέγησαν ὁ ἐν Ἰνσβρουκ της Αὐστρίας καθηγητῆς κ. E. Reisch περί τοῦ Ἡρακίστου τοῦ Ἀλκαμένους, ὁ κ. G. von Hiller περί ἐπιγραφῶν της Ρόδου, ἐν αἷς μνημονεύονται καλλιτέχναι Ρόδιοι, και ὁ διευθυντῆς της σχολῆς κ. Δαίρπελδ περί τῶν παρά την Ἐννεάκρουρον ἀνασκαφῶν. Ὁ κ. Reisch ὠρμήθη ἐκ της ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ της συναγωγῆς Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν ὑπ' ἀρ. 319 ἐπιγραφῆς, ἐν ἣ γίνεται λόγος περί της γενομένης δαπάνης κατὰ την ἀνεγερσιν δύο ἀγάλματων και δι' ὀρισμένως μνημονεύεται «μισθός τοῖς ἐργασκένεσι τὸ ἀνεῖμα ὑπὸ τὴν ἀσπίδα». Τὰ δύο ταῦτα ἀγάλματα («μισθὸν τῷ εἰσαγαγόντι τὸ ἀγάλματι και στήσαντι ἐν τῷ νεῷ» φέρεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ) ὑποθέτει ὁ κ. Reisch στήθέντα ἐν τῷ νεῷ τοῦ Ἡρακίστου και τὴν ἀσπίδα εἰς τὴν Ἀθῆναι ἀναφέρων, πιθανώτατα εἰκάζει ὅτι πρόκειται περί της παρεστηκυίας τοῦ Ἡρακίστου Ἀθῆναι ἐν τῷ ὑπὲρ τὸν Κεραμεικὸν (τὴν ἀγορὰν δηλονότι τῶν Ἀθῆνῶν) και τὴν βασιλείαν στοὰν κειμένῳ νεῷ τοῦ Ἡρακίστου, ὅστις κακῶς νῦν φέρεται τὸ θεῖος τὸ ὄνομα (Πανσκ. I 14, 5). Ὁ ναός οὗτος ἔκειτο ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Χαλκείων, οἵτινες και σήμερον ἐκεῖ που ἔχουσιν ἰδρυμένα τὰ ἐργαστήρια, και ἡ θέσις αὐτὴ ἐξηγεῖ τὸν συνδυασμὸν τῶν δύο προστατίδων θεοτήτων της τάξεως ταύτης τῶν βιομηχάνων Ἀθῆναιῶν. Τὸ ἀγάλμα τοῦτο της Ἀθῆναις ζητεῖ κατόπιν ὁ λαλῶν ν' ἀνεύρη μεταξὺ τῶν σωζομένων τύπων αὐτῆς και διά μακρῶν τὰ τοῦ θέματος τούτου ἀναπτύξας καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ τύπος αὐτῆς ἐπανέρχεται ὄντως ἐν τῇ Βορρησίᾳ Ἀθῆναι. Ταύτης ἡ ἀσπίς στήροῖται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὑπ' αὐτὴν δὲ παρατηρεῖται ἀνεῖμα. Τοιοῦτοτρόπως συσχετίζει πρός τοῦτο τὸ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐκείνη ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενον ἀνεῖμα. Ἄλλ' ὁ ναός τοῦ Ἡρακίστου σῶζεται εὐτυχῶς ἐτι, και ἐκεῖνο, ὅπερ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐστοχάσθη, προτείνει ὁ κ. R. νὰ γίνῃ νῦν, ν' ἀνασκαφῇ δηλονότι τὸ ἔδαφος τοῦ σχοῦν παρά τὸν δυτικὸν τοίχον πρός ἀνεύρεσιν τῶν θεμελίων τοῦ βᾶθρου τοῦ ἀγάλματος. Ἄν ἐπὶ τοῦ βᾶθρου τούτου ὄντως ἴσταντο τῶν δύο θεῶν τὰ ἀγάλματα, τοῦτο θ' ἀποδείχθῃ ἡμέσως ἐκ τοῦ σχήματος και μεγέθους αὐτοῦ. Ὁ κ. Δαίρπελδ ἀνεκοίνοσε διά τοῦτο ἡμέσως εἰς τους παρόντας ὅτι ἡ σχολὴ θὰ ζητήσῃ τὴν ἀδειαν παρά της ἐλληνικῆς κυβερνήσεως πρός ἐξερῶνῃσιν τοῦ χώρου τούτου. — Ὁ κ. von Hiller ἀνεύρισκε ἐν Ροδίαις ἐπιγραφαῖς σειράν καλλιτεχνῶν ἀμασάντων κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ πρώτου πρό Χριστοῦ αἰῶνος, ἀνεκόντων ἐπομένως εἰς ἄλλην ἐποχὴν ἢ ἐκείνην

εἰς ἣν ἄλλοι σοφοὶ συμπεριέλαβον πάντας τους καλλιτέχνας της Ρόδου, τὴν ἀπὸ τοῦ 220 μέχρι τοῦ 168 πρό Χριστοῦ. Ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγράφων τὰ θέματα ἦσαν πραγματεῖαι διεξοδικαὶ πλήρεις λεπτομερειῶν ἐπιστημονικῶν και συμβολῶν σπουδαίων εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην και τὴν ἱστορίαν της τέχνης. — Ὁ κ. Δαίρπελδ ἐσημείωσε τὴν ἀνεύρεσιν δύο φρέατων καταχωσθέντων ἤδη κατὰ τὸν βον π.Χ. αἰῶνα, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἐν τοῖς χωμασιν αὐτῶν θραύσματα ἀγγείων τοῦ ρυθμοῦ της ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ κτίσμα τοῦ Πεισίστρατου κατέστησε τὰ φρέατα ταῦτα περιττὰ, διά τοῦτο δὲ και τόσον ἐνωρίς κατεχώσθησαν. Τοιοῦτοτρόπος νέον τεκμήριον προστίθεται εἰς βεβαίωσιν περί της κατὰ τὸν χρόνον τούτον ὑπάρξεως της Ἐννεάκρουρου, ἧς τὴν θέσιν μαρτυροῦσι τὸ τε μέγα ἐνταῦθα τελευταῖον ὑδραγωγεῖον και οἱ ἐξ αὐτοῦ εἰς παρακειμένην κατεστραμμένην δεξιὰ κρηνην τὸ ὕδωρ φέροντες πηλινῶν ἀρχαιοτάτων σωλήνων.

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΗ

Ὁ Πetteνκόφερ περί χολέρας.

Εἰς τὴν Ἱατρικὴν ἐταιρίαν τοῦ Μονάχου ὁ διάσημος καθηγητῆς της Ὑγιεινῆς Πetteνκόφερ ὠμίλησε περί χολέρας, ἐξέθηκε δὲ τὰς ἐν Ἀμβούργῳ παρατηρήσεις του, και ἀνέπτυξε τὰ ἐξ αὐτῶν ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Ὁ Πetteνκόφερ νομίζει τὴν περί μεταδόσεως θεωρίαν ἐντελῶς σαθράν. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἤδη ἐξέφερον οὗτος τὴν γνώμην, ὅτι ἡ χολέρα γεννᾶται ἐξ εἰδικῶν σπέρματος, ὅπερ ὅμως μόνον ὑπὸ τινος συνθήκας, αἵτινες καλοῦνται ὑπ' αὐτοῦ τοπικαί, χρονικαί, και ἀτομικαί προδιαθέσεις, δύναται ν' ἀναπτύχθῃ. Με αὐτὴν τὴν γνώμην ὅμως δὲν συμφωνοῦσιν αἱ ἰδιότητες τοῦ ὑπὸ τοῦ Κοχ ἐν τοῖς ἀποχωρήμασι τῶν χολεριῶντων εὐρεθέντος κομματοειδοῦς βακτηριδίου τὸ ἐν λόγω βακίλλιον δὲν δύναται ὡς ἐκ τούτου νὰ εἶνε μόνον αὐτὸ ὁ πρόξενος της χολέρας. Ὅπου ἡ χολέρα παρίσταται ἐπιδημικῶς, ὑπάρχει ἀναγκαστικῶς τοπικὴ προδιάθεσις. Ἀτομικὴ προδιάθεσις ἀνευ τοπικῆς προδιαθέσεως δὲν φέρεται ἐπιδημικὴν χολέρας. Ἡ δὲ τοπικὴ προδιάθεσις εὐνοεῖ μὲν τὴν ἀνάπτυξιν της χολέρας, ἀλλὰ τὴν ἀτομικὴν προδιάθεσιν δὲν μεταδίδει.

Ὅτι τὸ κομματοειδὲς βακτηρίδιον δὲν ἰσχύει μόνον αὐτὸ νὰ γεννήσῃ χολέραν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ (κατὰ τὸν Πetteνκόφερ πάντοτε) μόνον διά πειραμάτων μολυσμοῦ δι' αὐτοῦ ἐπ' ἀνθρώπου, ὅστις ἐξ ὄλων τῶν ἐπὶ γῆς πλασμάτων μόνος εἶνε ἐπιδημικῶς χολέρας. Ἀνάγκη ὅμως ὅπως τὰ πειράματα τοῦ μολυσμοῦ γίνωσιν εἰς μέρος ὅπερ ἡ ἔχει ἀποδειχθῇ ἐλευθέρου χολέρας, ὅπως τὸ Λυών, ἡ Στουτγάρδη κτλ., ἡ εἰς μέρος τὸ ὁποῖον και ἐὰν ἀκόμη ἄλλοτε πρός καιρὸν ἦτο ἐπιδημικὴν χολέρας, πρός τὸ παρὸν δὲν εἶνε, ἐκεῖ δηλ. ὅπου τὸ χολερικὸν σπέρμα δὲν δύναται νὰ διαδοθῇ, ὅπως π. χ. εἰς τὸ Μονάχον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ἐκ τούτων ὁμοίως ὁ Πetteνκόφερ κατέπει μέγαν ἀριθμὸν κομματοειδῶν βακτηριδίων, τὰ ὁποῖα εἶχε προμηθευθῇ ἐκ προσώπου καλλιεργείας τοῦ καθηγητοῦ Γάρσκυ ἐξ Ἀμβούργου μετὰ τὸν Πetteνκόφερ τὸ αὐτὸ πείραμα ἔκαμεν ἐξ' ἐαυτοῦ και ὁ καθηγητῆς Ἐμμεριχ. Οἱ δύο πειραματισταί, μολοντί πρότερον ἐξουδετέρωσαν τὸ γαστρικὸν ὕγρον τοῦ στομάχου των, οὔτε ἔματον οὔτε διάρροϊαν ἔσχον. Ἡ γενικὴ των καταστάσις διέμεινε ἀλαδῆς, εἶχον ἐξαιρέτων δρεψιν, και οὐδὲμίαν διάρροϊαν. Ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τῶν ἀποχωρημάτων ἀπέδειξε πληθὺν βακτηριδίων χολέρας.

Μὲ μόνον τὰ χολερικὰ βακίλλια ἄλλως δὲν δύναται κατὰ τὸν Πetteνκόφερ νὰ ἐξηγηθῇ και μία ἐλόκληρος σειρά βεβαίων ἐπιδημικῶν περιστατικῶν, π. χ.